

AUTOREFERAT

1. Imię i nazwisko

Jarosław Włodzimierz Szczepański

2. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe, artystyczne – z podaniem nazwy, miejsca i roku ich uzyskania oraz tytułu rozprawy doktorskiej

- **01.2016¹** – dyplom doktora nauk prawny w zakresie prawa uzyskany na podstawie rozprawy *Typologia doktryn polityczno-prawnych*, promotor prof. dr hab. Hubert Izdebski, Wydział Prawa i Administracji, Uniwersytet Warszawski
- **2015** – ukończenie studiów trzeciego stopnia z zakresu nauk o polityce, Wydział Dziennikarstwa i Nauk Politycznych, Uniwersytet Warszawski
- **2012** – dyplom ukończenia studiów magisterskich z zakresu prawa, praca magisterska: *Władza ustawodawcza i wykonawcza w Skonfederowanych Stanach Ameryki* przygotowana pod opieką naukową prof. dra hab. Huberta Izdebskiego, Wydział Prawa i Administracji, Uniwersytet Warszawski
- **2010** – dyplom ukończenia studiów magisterskich z zakresu politologii (*summa cum laude*), praca magisterska: *Stany i niewolnictwo w myśli polityczno-prawnej John C. Calhouna* przygotowana pod opieką naukową prof. dra hab. Wojciecha Jakubowskiego, Wydział Dziennikarstwa i Nauk Politycznych, Uniwersytet Warszawski
- **2015** – ukończenie kursów ColumbiaX (edX), *The Civil War and Reconstruction – 1850-1861, Hist 1.1-1.2*, prowadzonych przez prof. Erica Fonera, Columbia University
- **2013** – ukończenie kursu HarvardX (edx), *Justice*, prowadzonego przez prof. Michaela Sandela, Harvard University

¹ Praca przyjęta została w maju 2015 roku, jednak recenzje wpłynęły z opóźnieniem co spowodowało, że od złożenia pracy do obrony minęło 8 miesięcy.

3. Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych

- 2018- Wydział Nauk Politycznych i Studiów Międzynarodowych, UW
adiunkt w Zakładzie Systemów Politycznych, Instytut Nauk Politycznych
- 2018- Centrum Kształcenia Nauczycieli Języków Obcych i Edukacji Europejskiej UW
wykładowca (umowa zlecenie)
- 2017- Wydział Nauk Historycznych i Społecznych, UKSW
wykładowca (umowa zlecenie)
- 2016-2018 Wydział Nauk Politycznych i Studiów Międzynarodowych, UW
specjalista naukowo-techniczny w Zakładzie Prawa i Instytucji Europejskich, Instytut Europeistyki
- 2016-2017 Wydział Bezpieczeństwa Narodowego, Akademia Sztuki Wojennej
adiunkt w Katedrze Filozofii i Teorii Prawa, Instytut Prawa i Administracji Obronnej
prodziekan ds. naukowych
- 2013-2014 Wyższa Szkoła im. Bogdana Jańskiego,
wykładowca (umowa zlecenie)
- 2011-2016 Wydział Dziennikarstwa i Nauk Politycznych, Uniwersytet Warszawski
pełnomocnik Dziekana WDiNP UW ds. wydawniczych

4. Wskazane osiągnięcia wynikające z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. 2016 r. poz. 882 ze zm. Dz.U. z 2016 r. poz. 1311):

a) Tytuł osiągnięcia naukowego

Ideowe podstawy polskiego spektrum polityczne

b) autor, tytuł publikacji, rok wydania, nazwa wydawnictwa, recenzenci wydawniczy

Jarosław Szczepański. *Ideowe podstawy polskiego spektrum polityczne*. Pułtusk-Warszawa 2019, Akademia Humanistyczna w Pułtusku; Wydawnictwo Instytutu Nauki o Polityce. ISBN 978-83-7549-238-5, 978-83-950685-9-1. rec. dr hab. Tomasz Bojarowicz, UWM

c) omówienie celu naukowego ww. pracy i osiągniętych wyników wraz z omówieniem uchwytualnego wykorzystania

Przedmiotem badań przeprowadzonych w ramach głównego osiągnięcia naukowego były podstawy ideowe polskiego spektrum politycznego. Procesy, struktury i treści polityczne obecne w Polskim systemie politycznym wydają się kluczowym polem badawczym dla polskiej politologii. Tymczasem w zakresie polskiego spektrum politycznego, w szczególności gdy mowa o współczesności, czy dokładniej ostatnich latach odczuć można niedosyt opracowań z tego zakresu. Zaznaczyć przy tym należy, że w polskich opracowaniach częściej mówi się o scenie politycznej, bądź przestrzeni politycznej niż spektrum politycznym. W prezentowanej pracy podstawową kategorią analityczną jest jednak „spektrum polityczne” rozumiane jako przestrzeń ideowej klasyfikacji pozycji politycznych.

W ostatnich latach tj. od zmiany na scenie politycznej Polski po wyborach 2015 roku do końca 2018 roku (zgodnie z dostępnymi realnie do końca roku kalendarzowego publikacjami) nie ukazały się artykuły badawcze dotyczące wprost polskiego spektrum politycznego w czasopismach krajowych takich jak: „Przegląd Europejski”, „Studia Politologiczne”². W czasopiśmie „Politeja” ukazały się teksty dotyczące polskich partii politycznych, które jednak dotyczyły pewnych aspektów ich działania³. Podobnie w rzecz miała się w przypadku czasopism „Społeczeństwo i Polityka. Pismo edukacyjne”, czy „Forum politologicznego”⁴. W czasopiśmie „Przegląd Politologiczny” godne odnotowania w podejmowanej tematyce są natomiast artykuły: U. Kruciewicz, *Aktywność polityczna Polaków w świetle ewolucji postaw społeczno-politycznych związanych z przeobrażeniami systemu politycznego*, „Przegląd Politologiczny” 2015 nr 1; M. Radecki, *Przyczyny zmian przywódców w partiach politycznych. Przypadek Polski*, „Przegląd Politologiczny” 2015, nr 2; S. Paczos, *Historical Reminiscences in Party Programs and Public Utterances of the Leaders of Polish Political Parties after 1989. The Case of Law and Justice (Prawo i Sprawiedliwość)*, „Przegląd Politologiczny” 2017, nr 2;. W tym samym czasie w wymienionych czasopismach ukazały się teksty dotyczące systemów partyjnych m.in. Armenii, Malty, Austrii⁵, czy tekst dotyczący Partii Piratów⁶. Podkreślić należy przy tym, że nawet wymienione wcześniej publikacje nie odnoszą się do wymiaru ideologicznego polskiej sceny politycznej.

² W numerze 47 ukazały się teksty dot. Polski: M. Tyrała, *Wpływ rywalizacji politycznej na proces konsolidacji w Polsce w latach 1991-2011*; P. Swacha, *Demokracja w działaniu? Kapitał społeczny i zaufanie w Polsce na początku XXI wieku w świetle badań sondażowych*. W nr 45 ukazały się teksty dot. Polski: M. Mazur, *Od reprezentacji partii do dominacji wizerunku marki partii – przegląd typów personalizacji strategicznej w polskich kampaniach parlamentarnych*. Numer 42 został poświęcony w całości instytucji Prezydenta RP;

³ A. Paczeński, *Eurosceptycyzm polskich partii politycznych – ile w tym przekonania, a ile pragmatyzmu?*, „Politeja” 2015, nr 1; D. Sieklucki, *Zmiany i projekty zmian w polskim systemie wyborczym po uchwaleniu Kodeksu wyborczego*, „Politeja” 2016, nr 4

⁴ Dwa tomy poświęcone zostały różnym zagadnieniom przywództwa politycznego tj. 20 i 21 z 2017 roku.

⁵ Patrz: J. Miecznikowska, *Wolnościowa Partia Austrii w systemie partyjnym II Republiki Austrii – analiza potencjału koalicyjnego*, „Społeczeństwo i Polityka. Pismo edukacyjne” 2016, nr 3; W. Szabaciuk, *System dwupartyjny w proporcjonalnych systemach wyborczych na przykładzie Malty*, „Społeczeństwo i Polityka. Pismo edukacyjne” 2016, nr 3.

⁶ M. Piechocki, *Płynna demokracja w programie Partii Piratów*, „Przegląd Politologiczny” 2015, nr 1.

Podobnie jak w zakresie artykułów naukowych rzecz ma się w przypadku monografii. Zgodnie z katalogiem Biblioteki Uniwersytetu Warszawskiego⁷ (BUW) publikacje dotyczące polskiego systemu partyjnego dotyczą stanu z wyborów parlamentarnych w 2011 roku. Wśród opracowań zwartych wymienić można prace zbiorową pod red. Krzysztofa Kowalczyka *Partie i system partyjne III RP*⁸, czy autorstwa Marka Migalski, *Czeski i polski system partyjny*⁹. Inne prace znajdujące się w katalogu BUW są bądź to pracami omawiającymi zbiorczo systemy partyjne państw Unii Europejskiej, czy Europy Środkowej¹⁰, bądź są pracami relacjonującymi stan historyczny¹¹. Prócz opracowań całościowych odnaleźć można serię publikacji pod redakcją Marka Migalskiego dotyczącą poszczególnych partii¹². Przy czym ostatnia praca z serii została opublikowana w 2013 roku. Natomiast wśród prac nowszych wymienić można przede wszystkim *Niewykorzystane szanse? Polskie partie polityczne w działaniu* autorstwa Marii Winclawskiej i Barbary Borzińskiej-Mirowskiej¹³. Wśród opracowań monograficznych na szczególną uwagę zasługuje praca z 2012 roku autorstwa Krzysztofa Zuby pt. *Polska scena polityczna*¹⁴. Autor prezentuje w niej autorski model spektrum politycznego oraz wskazuje na różne perspektywy analizy polskiej sceny politycznej. Polemika z tezami autora została zaprezentowana w rozdziale pierwszym dzieła głównego.

Kwerenda czasopism oraz zasobów książkowych BUW wskazuje na potrzebę nowych opracowań dotyczących polskiego spektrum politycznego. Dzieło główne ma ambicje (choć częściowo) zaobserwowaną na rynku wydawniczym i badawczym lukę wypełnić. Oddawana praca *Polskie spektrum polityczne. Analiza podstaw ideowych* jest efektem badań prowadzonych na przestrzeni lat 2015-2019. Perspektywa badawcza, metodologia i założenia teoretyczne leżące u podstaw analizy, których wyniki prezentowane są w kolejnych rozdziałach zostały opracowane przez autora i opublikowane w pracy *Trójkąt ideologiczny. Ku nowemu modelowi spektrum politycznego*¹⁵. Praca ta wskazuje na sposób budowania modelu spektrum politycznego oraz wskazuje m.in. na potrzebę odrzucenia modeli liniowych lub dwuosiowych, które szczególnie popularne są wśród psychologów i socjologów podejmujących zagadnienia związane z polityką. Rozwinięciem tez z publikacji książkowej jest artykuł opublikowany w czasopiśmie „Polish Journal of Political Science” dotyczący subiektywności postrzegania

⁷ Stan na koniec 2018 roku.

⁸ *Partie i system partyjny III RP*, red. K. Kowalczyk, Toruń 2011.

⁹ M. Migalski, *Czeski i polski system partyjny*, Warszawa 2008.

¹⁰ Patrz: A. Antoszewski, *Partie i systemy Partyjne państw Unii Europejskiej na przełomie wieków*, Toruń 2009; A. Antoszewski, *Partie polityczne Europy Środkowej i Wschodniej*, Wrocław 2005.

¹¹ Patrz: *Polskie partie i ugrupowania parlamentarne*, red. K. Kowalczyk, J. Sielski, Toruń 2004; A. Antoszewski, R. Herbut, Wiesława Jednaka, *Partie i system partyjny w Polsce. Pierwsza faza przejścia ku demokracji*, Wrocław 1993; J. Puchalski, *Polskie partie, stronnictwa, stowarzyszenia, związki i kluby*, Warszawa 1991.

¹² Patrz: *Polskie Stronnictwo Ludowe*, red. M. Migalski, Toruń 2013; *Platforma Obywatelska*, red. M. Migalski, Toruń 2009; *Prawo i Sprawiedliwość*, red. M. Migalski Toruń 2010; *Sojusz Lewicy Demokratycznej*, red. M. Migalski, Toruń 2011.

¹³ N. Winclawska, B. Borzińska-Mirowska, *Niewykorzystane szanse? Polskie partie polityczne w działaniu*, Toruń 2016.

¹⁴ K. Zuba, *Polska scena polityczna*, Warszawa 2012.

¹⁵ J. Szczepański, *Trójkąt ideologiczny. Ku nowemu modelowi spektrum politycznego*, Warszawa 2017.

spektrum politycznego przez obserwatora wewnętrznego¹⁶. Pierwsza część dzieła głównego została w całości poświęcona opisowi założeń wynikających z dotychczasowych prac teoretyczno-metodologicznych.

W zakresie opisu dotychczasowego stanu badań uwzględnione zostały dwa częściowo rozłączne elementy. W pierwszej kolejności zreferowany został stan badań nad polskim spektrum politycznym – od badań na perspektywę badawczą, przez proponowane modele, po opis stanu faktycznego. W tej partii tekstu wykorzystane zostały przede wszystkim opracowania zwarte i artykuły autorów z polskich ośrodków akademickich. Jest to również ta część, w której w szerszym zakresie został dokonany przegląd literatury zarysowany w pierwszym akapicie.

W drugiej kolejności zreferowany został stan badań własnych. Od 2015 do 2018 roku prowadzone były bowiem badania nad polskim spektrum politycznym przy wykorzystaniu autorskiego modelu i stojącej za nim perspektywy badawczej. Badania prowadzone były przy wykorzystaniu ankiet komputerowych. Serie badań ankietowych wykonane zostały przy okazji kolejnych kampanii wyborczych tj. prezydenckiej i parlamentarnej 2015 roku oraz samorządowej 2018 roku. Prócz dostarczenia danych empirycznych oprogramowanie stworzone na potrzeby badań służyło również jako narzędzie do autodiagnozy ankietowanych. Tym samym posiadało pewien walor edukacyjny. Badania własne zostały zestawione z dostępnymi na rynku badaniami ilościowymi, w szczególności danymi udostępnianymi przez GUS oraz CBOS. Efektem materialnym prac w tym zakresie były kolejne raporty z badań wydawane w 2017 i 2018 roku¹⁷.

Ostatnia część prezentowana w osiągnięciu głównym poświęcona została podsumowaniu i zestawieniu wyników badań jakościowy i ilościowych. To zaś umożliwiło prezentację modelu polskiego spektrum politycznego zgodnie ze stanem badań aktualnym na koniec 2018 roku. Prócz prezentacji samego modelu w tej części wyjaśniony został sposób wplecenia do badań autorskich klasycznego rozróżnienia na lewicę i prawicę, przy czym wskazano na 6 możliwych osi prowadzenia tego typu rozdziałów. To zaś pozwoliło na wyjaśnienie powodów, dla których obserwatorzy wewnętrzni opisani w różnych miejscach modelu spektrum politycznego odmiennie postrzegają to co i kto jest po lewej, a co po prawej stronie sceny politycznej.

Założenia teoretyczne

Dokonując sprawozdania z przyjętych założeń teoretycznych poinformować należy o kilku decyzjach je poprzedzających. W ich ramach odrzucona została filozofia paradygmatów i rewolucji naukowej ogłoszona przez Thomasa Kuhna. Podkreślić przy tym należy, że w Polsce, a w szczególności w ramach nauki o polityce koncepcja paradygmatu została bardzo

¹⁶ J. Szczepański, *Ty „lewaku”, ty „faszysto”*, O modelowaniu i opisie spektrum politycznego, „Polish Journal of Political Science” 2017, nr 1.

¹⁷ J. Szczepański, *Raport z badania Trójkąt ideologiczny*, Warszawa 2017, wyd. 2 popr.; J. Szczepański, *Wybory samorządowe 2018. Raport z badania Trójkąt ideologiczny*, Warszawa 2018.

silnie zakorzeniona¹⁸. Tymczasem filozofia rewolucji naukowej nie przetrwała starcia z praktyką życia naukowego – w szczególności nauk społecznych, gdzie nigdy nie dominował jeden paradygmat. W związku z tym zwolennicy Kuhna ratować zaczęli się koncepcją wieloparadygmatyczności, która godziła w jego podstawowe założenia. Filozofia rewolucji naukowej, nie była też ostatnim słowem w rozważaniach nad rozwojem nauki. Imre Lakatos wprowadził koncepcję naukowych programów badawczych, które pozostawały w zgodzie z historycznymi doświadczeniami rozwoju nauki, a które zarazem nie przebiły się tak szeroko do świadomości przedstawicieli nauk społecznych w Polsce jak koncepcje Kuhna. Nie mniej to właśnie filozofia naukowych programów badawczych pozostaje podstawową dla początku rozważań na zagadnieniach teoretycznych obecnych w niniejszej pracy¹⁹.

Mając na uwadze powyższe założenia badania prowadzone były w ramach naukowego programu badawczego nauki o polityce jakim jest pluralizm. Przy tym podkreślić należy, że w pracy analitycznej wykorzystywany był wariant neopluralizmu. Przyjęcie tej perspektywy teoretycznej oznacza, że państwo postrzegane jest jako miejsce konfliktu grupowego, a instytucje polityczne pozostają pod stałą presją grup interesu (z których nie wszystkie mają identyczną pozycję). Procesy władzy natomiast są niełatwo obserwowalne i mają odbicie w strukturalnej przewadze części grup interesu, które wynikają z ideologicznych założeń korzystnych dla nich²⁰.

Pluralizm pozostaje historycznie drugim, po elityzmie z najstarszych programów badawczych nauki o polityce. Podstawowym założeniem pluralistów jest możliwość przedstawienia i konfrontowania interesów poszczególnych grup aspirujących do posiadania wpływu na funkcjonowanie państwa – sprawowania władzy. Przy tym badacze analizujący życie polityczne z tej perspektywy wskazują, że elity posiadają szczególną pozycję w społeczeństwie, a sposób ich funkcjonowania, wskazuje że założenie o otwartej konkurencji jest kontrfaktyczne. W tym duchu program pluralistów rozwijał w szczególności Charles Lindblom²¹.

Uwagi neopluralistów dotyczące elit, w szczególności biznesu, zbliżają ich do perspektywy właściwej dla programu elitystów. Dodając do tego, istotne dla analizowanego obszaru badań nauki o polityce, wskazania instytucjonalistów tworzących w duchu instytucjonalizmu racjonalnego wyboru, czy instytucjonalizmu normatywnego²², zaznaczyć

¹⁸ Patrz: T. Klementewicz, *Paradygmaty w naukach o polityce*, w: *Spoleczeństwo i Polityka. Podstawy nauk o polityce*, red. K.A. Wojtaszczyk S. Sulowski, W. Jakubowski, Warszawa 2018, t. 1 cz. 1; T. Klementewicz, *Politologia jako wieloparadygmatyczna struktura wiedzy*, "e-Politikon" 2013, nr 5; M. Sawicka, *Paradygmat realistyczny. Podejście dominujące w geopolityce*, w: „Przegląd Geopolityczny” 2011, nr 3;

¹⁹ Recepja myśli Imre Lakatosa na grunt nauki o polityce była przedmiotem wcześniejszych publikacji autora: J. Szczepański, *Programy badawcze w naukach o polityce*, w: *Spoleczeństwo i Polityka. Podstawy nauk o polityce*, red. K.A. Wojtaszczyk S. Sulowski, W. Jakubowski, Warszawa 2018, t. 1 cz. 1; J. Szczepański, *Wstęp do nauki o polityce*, Warszawa 2018.

²⁰ G. Stoker, *Introduction to Part I*, w: *Theory and Methods in Political Science*, red. D. Marsh, G. Stoker, New York 2010, s. 10. Patrz również: J. Szczepański, *Programy badawcze w naukach o polityce* w: *Spoleczeństwo i Polityka. Podstawy nauk o polityce*, red. K.A. Wojtaszczyk S. Sulowski, W. Jakubowski, Warszawa 2018, t. 1 cz. 1 s. 107.

²¹ Charles E. Lindblom, *Politics and Markets. The World's Political-Economic Systems*, New York 1977.

²² Patrz więcej: V. Lowndes, *The Institutional Approach*, w: *Theory and Methods in Political Science*, red. D. Marsh, G. Stoker, New York 2010.

warto, że kolejne odsłony każdego tych trzech programów badawczych nauki o polityce powodują ich zbliżanie się. Zgodne jest to z logiką rozwoju naukowych programów badawczych wyłożoną przez Imre Lakatosa²³. Same zjawisko zaś zostało zauważone przez przywoływanego wielokrotnie wcześniej Davida Stokera. Być może w przyszłości możliwe będzie stworzenie uniwersalnej perspektywy teoretycznej łączącej zarówno ustalenia elitystów, pluralistów jak i instytucjonalistów.

W pracy, ze względu na próbę połączenia w niej wyników badań z zakresu myśli politycznej oraz funkcjonowania wycinka systemu politycznego, na który składają się elektoraty i partie polityczne, w szerokim zakresie wykorzystywane były ponadto ustalenia teoretyczne porządkujące sposób prowadzenia badań nad wymiarem aksjologicznym polityki. Wychodząc z założeń tzw. szkoły z Cambridge²⁴, o potrzebie odrzucenia „wiecznych” pojęć i analizowaniu poszczególnych treści politycznych w odniesieniu do kontekstu ich powstania stawiana jest hipoteza o niezbędności wytyczenia punktów odniesienia dla prowadzenia analiz porównawczych. Bez wyznaczenia takich punktów nie jest bowiem możliwe stworzenie systemu typologii doktryn politycznych, a w konsekwencji modelu spektrum politycznego.

Punkty odniesienia, zgodnie z założeniami wypływającymi z pracy *Trójkąt ideologiczny. Ku nowemu modelowi spektrum politycznego* to ideologie ujmowane jako weberowskie typy idealne. Przyjęcie takiego założenia pozwala na odwrócenie tradycyjnego procesu budowania modelu spektrum. Nie wybór z dostępnych na danym rynku politycznym doktryn określał będzie punkty skrajne spektrum, ale doktryny te, będą wpisywane w model w odniesieniu do stabilnych punktów odniesienia. Oznacza to, że podstawowe ideologia ujmowane są w perspektywie zintersubiektywizowanej tj. zgodnej z większością poglądów badaczy myśli politycznej. Oparcie analizy o stałe punkty odniesienia powoduje, że możliwa staje się analiza porównawcza²⁵. Podejście tradycyjne nie tylko ją utrudnia, a wręcz uniemożliwia. Za sztandarowy przykład w tym zakresie służyć może próba zestawienia amerykańskiej i europejskiej lewicy, czy tzw. liberałów. W pierwszym przypadku będzie to środowisko skupione wokół partii Demokratycznej, której doktryna w standardach europejskich określona byłaby raczej jako socjalliberalna, czy socjaldemokratyczna, a nie klasycznie liberalna. Standaryzacja badań w obszarze myśli politycznej pozostaje problemem od wielu lat²⁶. To zaś sprawia, że badanie myśli politycznej przypomina częściej rozważania filozofów niż badania w obszarze nauk społecznych. Sytuacja ta przypomina trochę problem analiz na styku prawa i polityki, o których Krzysztof Pałeczki pisał tak: „Przy szczegółowym rozpatrywaniu wypowiedzi na ten temat zarówno klasyków teorii prawa, jak i autorów prac

²³ Patrz więcej: I. Lakatos, *Pisma z filozofii nauk empirycznych*, Warszawa 1995.

²⁴ Szkoła z Cambridge to nieformalna grupa naukowców skupiona przede wszystkim wokół Quentina Skinnera przyjmująca za podstawę analiz z zakresu historii idei perspektywę kontekstualizmu. Pozostaje w opozycji do idealistycznej szkoły Leo Straussa.

²⁵ Przy czym dotyczyć może to nie tylko analizy w obrębie spektrum politycznego poszczególnych doktryn, a co za tym idzie pozycji partii, czy wspierających je elektoratów. Przyjęcie stabilnych punktów odniesienia będących ideologiami budowanymi w oparciu określoną aksjologię i antropologię oraz będącymi weberowskimi typami idealnymi powoduje, że możliwe jest zestawienie modeli spektrum politycznych różnych państw. Lokalne sposoby ujmowania tego, która partia jest konserwatywna, liberalna, czy też progresywna albo nacjonalistyczna nie będą bowiem wpływać na konstrukcję spektrum. Każda z partii zostanie opisana względem stałych punktów odniesienia.

²⁶ Patrz: K. Jajecznik, *Myśl polityczna - próba standaryzacji badań*, „Rocznik Nauk Politycznych” 2006, nr 9.

14

najnowszych, nieodparcie nasuwa się wrażenie pewnej dysproporcji pomiędzy bogactwem merytorycznych twierdzeń, a ubóstwem formalno-metodologicznych założeń, na podstawie których zostały one sformułowane. W rezultacie czytelnikowi pozostaje zawierzyć danemu autorowi na zasadzie uznania powagi jego autorytetu lub niekiedy zbieżności swoich intuicji z poglądami wyłożonymi w dziele²⁷.

Punktem wyjścia jest więc przyjęcie, że istnieją trzy, co do których istnieje powszechna zgoda w dyscyplinie²⁸, podstawowe ideologie, tj. liberalizm, socjalizm, konserwatyzm. Pogląd taki odnaleźć można w pracach m.in. Friedricha Augusta von Hayeka, Rudolpha Rummela, czy Huberta Izdebskiego²⁹. Dodatkowo, zgodnie z założeniami wyłożonymi w wykładzie Franciszka Ryszki³⁰, przyjęto, że ideologie konkretyzowane są w doktrynach politycznych. Te ostatnie rozumiane są natomiast jako określone szkoły³¹ myślenia o polityce. Mówić więc możemy o doktrynie Locka, doktrynie Marksa, doktrynie Oakshotta. Pierwszy tworzył w łonie ideologii liberalnej, drugi socjalistycznej, trzeci konserwatywnej. Tym samym o ile pozostaje jedna ideologia np. liberalna o tyle w jej ramach jest wiele wariantów różnych doktryn. Jest to sytuacja podobna do opisu rzeczywistości w filozofii idealistycznej, gdzie idea np. krzesła obecna jest w każdym krześle na ziemi, jednak „krzesłowatość” w pełni manifestuje się jedynie w idei. Doktryny mogą przy tym, ale nie muszą w pełni odwoływać się tylko do jednej ideologii. Dla przykładu wskazać można na doktrynę Rawlsa, która klasyfikowana będzie jako socjalliberalna. Ideologie definiowane są jako: relatywnie spójny zestaw faktów empirycznych, przekonań normatywnych i myśli, skupiających się na problemie natury ludzkiej, procesów historycznych oraz rozwiązań socjo-politycznych, w tym w zakresie prawa. Jest ona wytworem myśli kolektywnej oraz powinna być traktowana, jako „typ idealny”³².

Poszczególne ideologie definiowane są, jak wskazano przez pryzmat aksjologii jak i antropologii. Zestaw wartości właściwych dla każdej z nich przypisany został natomiast zgodnie z testem proponowanym przez Piotra Przybysza dla wartości liberalnych: „Dana wartość jest indywidualną wartością liberalną tylko wtedy, gdy można orzec ją jako cechę przysługującą idealnej liberalnej jednostce i gdy nie prowadzi to do jawnego konfliktu z pozostałymi cechami orzekanymi o takiej jednostce”³³. W ten sam sposób orzekać można o wartościach socjalistycznych i konserwatywnych.

Liberalizm w przyjmowanej perspektywie, zdefiniowany został jako odzwierciedlający wypływający z idei: autonomii decyzyjnej jednostek, racjonalności, wolności od przeszkód zewnętrznych (tzw. wolność negatywna) i własności prywatnej. Katalog ten tworzy spójną

²⁷ K. Palecki, *Prawo, polityka, władza*, Warszaw 1988, s. 11.

²⁸ Analiza tego dotycząca stanowi treść rozdziału piątej pracy: J. Szczepański, *Trójkąt ideologiczny. Ku nowemu modelowi spektrum politycznego*, Warszawa 2017.

²⁹ F.A. Hayek, *Konstytucja wolności*, Warszawa 2011, s. 378–390; R. Rummel, *Understanding Conflict and War*, tom 2 *The Conflict Helix*, Beverly Hills 1978; H. Izdebski, *Doktryny polityczno-prawne. Fundamenty współczesnych państw*, Warszawa 2010.

³⁰ F. Ryszka, *Nauka o polityce. Rozważania metodologiczne*, Warszawa 1984.

³¹ Łac. *doctrina* – nauka.

³² Definicja wywiedziona z propozycji: Rogera Eatwella oraz Andrew Heywooda. Por.: R. Eatwell, *Contemporary Political Ideologies*, New York-Londyn 2004, s. 17; A. Heywood, *Ideologie polityczne. Wprowadzenie*, Warszawa 2003, s. 25.

³³ P. Przybysz, *Liberalna koncepcja jednostki a marksizm*, w: *Marksizm, liberalizm, próby wyjścia*, red. L. Nowak, P. Przybysz, Poznań 1997, s. 143.

całość: autonomia oznacza, że decyzje jednostki są jej własnymi, a te (według liberałów) są racjonalne (jednostka nie będzie podejmować bowiem decyzji dla siebie destruktywnych³⁴), to natomiast pod warunkiem braku zewnętrznych przeszkód. Dopelnieniem katalogu jest postulat posesytywizmu – oznaczający, że jednostki będą dążyć do zwiększenia wewnętrznego i zewnętrznego stanu posiadania.

Socjalizm wiąże się z perspektywą naturalistyczną i tym samym materialistyczną. Co więcej jest to ideologia przyjmująca u podstaw koncepcje optymizmu antropologicznego (odmiennie niż liberalizm). Wartościami charakterystycznymi dla tej ideologii są: kolektywizm, równość (nie tylko w ujęciu formalnym). W tym ujęciu zło i niedostatek dotyczące człowieka ma wymiar zewnętrzny, stąd niezbędna m.in. redystrybucja dóbr. Postulat kolektywizmu powoduje natomiast, że niezbędne jest definiowanie człowieka poprzez przynależność do danej, grupy. To zaś daje podstawy do rozwoju myślenia dialektycznego.

Konserwatyzm w odróżnieniu od pozostałych ideologii wywodzi się nie z koncepcji materialistycznych, ale idealistycznych. Tym samym istnieje w nim pierwiastek transcendentalizmu. To zaś powoduje, że z punktu widzenia antropologii jest on wyraźnie oddalony od dwóch pozostałych ideologii. Wartościami istotnymi dla konserwatyzmu są hierarchia, wspólnota, elitaryzm oraz solidaryzm. Pierwsze łączy się z drugim poprzez budowę świata u konserwatysty opartego o hierarchicznie ułożone wspólnoty. Elitaryzm w połączeniu z tradycją daje łatwość wskazywania autorytetów. Solidaryzm zaś jest podstawą budowania jakichkolwiek wspólnot, w odróżnieniu od zrzeszeń opartych na więziach formalnych. Wartości i ujęcia wynikające z antropologii konserwatywnej bywają mylone z tymi właściwymi dla liberalizmu lub socjalizmu. W pierwszym przypadku obie bywają traktowane jako elitarystyczne, mimo że inna jest geneza i rola elit w każdej z nich. W drugim przypadku wspólnotowość bywa nierozróżniana z zrzeszeniowością. Konserwatywna koncepcja oddolnie budowanych i koncentrycznych wspólnot zestawiana jest z odgórnie narzucaną kolektywistyczną wizją zrzeszeń, które ze względu na określone cechy np. posiadanie kapitału (marksizm), czy płeć (feminizm) powinny definiować jednostki do nich przynależne.

Władysław Leopold Seidler w pracy *Prawo i polityka* wskazywał, że każda z ideologii odzwierciedla określony ład – oparty o idee kluczowe dla danej wizji polityki i prawa. Pisał: „Założenia filozoficzne, będące refleksją człowieka nad jego miejscem w świecie, tłumaczą sens systemów prawnych, dają im jednocześnie teoretyczne uzasadnienie. Idee natomiast wyrażają cele systemów, kreśląc wizję pożądanego porządku określanego jako sprawiedliwy. Przyjmując, że ład jest zasadniczą wartością każdego systemu prawnego, należy zauważyć, że ład ten wyraża zawsze jakąś ideę porządku społecznego np. harmonię, hierarchię, nadrzędność jednostki lub kolektywu”. Zbieżny był w tym z ustaleniami Friedricha Augusta von Hayeka, który w pracy *Law, Legislation, Liberty* dokonał rekonstrukcji dwóch takich ładów przypisanych ideologii liberalizmu i socjalizmu. Nie podjął próby zanalizowania ładów właściwych konserwatyzmowi, jako że nie uznawał (czemu dał wyraz w przywoływanym eseju

³⁴ Uwagą, jaką należy w tym miejscu poczynić, jest to, że racjonalna decyzja nie musi oznaczać wyboru najkorzystniejszej opcji w znaczeniu obiektywnym. Jednostka podejmuje decyzje w oparciu o niepełny zakres informacji, przy czym działa w celu przysporzenia, a nie autodestrukcji – o ile jest zdrowa.

Dlaczego nie jestem konserwatystą) go za ideologię o jakiegokolwiek treści. Wynikało to z braku odróżnienia „konserwatyzmu” jako ideologii od „konserwatyzmu” rozumianego jako zachowawczość, czy niechęć do zmian, która nie jest czymś jakościowo odmiennym.

Założenia teoretyczne, a wśród nich potrzeba osadzenia rozważań nad ideologiami i doktrynami w antropologii filozoficznej koreluje z ustaleniami tak Władysława Leopolda Seidlera jak i Friedricha Augusta von Hayeka. Ten ostatni ład spontaniczny, właściwy dla liberalizmu nazwał „kosmos” i wskazał, że znany on jest nie tylko filozofii, ale i naturze. Ład ten manifestuje się na zasadzie działania niewidzialnej ręki i wielości indywidualnych decyzji poszczególnych jednostek. Z nich żadna nie posiada nigdy pełnego spektrum informacji, ale wiedza rozproszona pozwala wyłonić optymalny system organizacyjny. Tym samym jest to ład stworzony przez wiele jednostek, ale zarazem przez nikogo nie zaplanowany. Przeciwnieństwem tego ładu jest ład stworzony, który Hayek nazwał „taxis”. Ład ten, łączy się z antropologią obecną w ideologii socjalistycznej. Skoro człowiek jest w stanie poznać rzeczywistość i tak zaplanować elementy systemu społecznego, żeby zapewnić dobrobyt – zlikwidować cierpienie fizyczne – niepotrzebne jest odwoływanie się do spontanicznie rosnącego porządku. Ludzie mogą narzucić sobie formę optymalnej organizacji społecznej. Są w stanie okiełznać wolny rynek, powstrzymać kryzysy polityczne, stanowić prawo nie oglądając się na utarte zwyczaje oraz wcześniejsze rozstrzygnięcia sądowe. Ostatni z porządków, ład nadany, który w duchu Hayeka można określić greckim słowem „harmonía” związany jest z antropologią konserwatywną. W pierwszej kolejności przyjmuje, że system społeczny ma swoje źródło w transcendencji. Tym samym nie pochodzi od ludzi, ale jest przez nich odkrywany, bądź wprost został nadany np. przez Boga. Obecność transcendencji oraz potrzeba ułożenia stosunków tak by odwzorowywały proporcje pomiędzy poszczególnymi wspólnotami – tworzącymi świat konserwatysty, jest tym samym jakościowo odmienna od materialistycznych wizji ładu spontanicznego i stworzonego³⁵.

Dodatkowym założeniem dotyczącym ideologii jest to, że ich katalog powinien zostać uzupełniony o ideologie synkretyczne tj. względnie koherentne typy, które czerpią z aksjologii i antropologii dwóch z ideologii czystych. W ten sposób wskazać można na socjalny liberalizm, konserwatywny liberalizm oraz socjalny konserwatyzm. Każda z tych ideologii synkretycznych musi mierzyć się jednak z wewnętrznymi sprzecznościami takimi jak np. łączenie ze sobą wartości liberalizmu jaką jest wolność z socjalizmu jaką jest równość. Wyjściem z tych nierozwiązywalnych konfliktów jest dokonanie redefinicji jednego z pojęć i tym samym wypaczenie jego pierwotnego znaczenia. W ten sposób wprowadzane są takie koncepcje jak „równość formalna”, czy „wolność pozytywna”, które nie niosą już tego samego ładunku definicyjnego do „równość” i „wolność”³⁶.

³⁵ Więcej o ładzie spontanicznym i stworzonym: F.A. Hayek, *Law, Legislation Liberty*, London 1998, s. 37 i n.; Więcej o ładzie spontanicznym, stworzonym i nadanym: J. Szczepański, *Trójkąt ideologiczny. Ku nowemu modelowi spektrum politycznego*, Warszawa 2017, s. 131-133.

³⁶ Ideologiom czystym i synkretycznym poświęcony został rozdział piąty pracy: J. Szczepański, *Trójkąt ideologiczny. Ku nowemu modelowi spektrum politycznego*, Warszawa 2017. Patrz również: J. Szczepański, *Raport z badania Trójkąt ideologiczny*, Warszawa 2017, wyd. 2.

Definicja ideologii wskazująca na potrzebę „względnej spójności” każdej z nich nie pozwoliła na przyjęcie koncepcji istnienia ideologii środka czerpiącej na równi z każdego z typów idealnych. Byłaby to bowiem próba stworzenia koherentnej niekoherencji. Stąd też, na wzór obecnej w teorii decyzji i wykorzystywanej w analizie decyzyjnej „niedecyzji” wprowadzone zostało założenie istnienia nieideologii tj. takiego systemu założeń, który czerpie w równej mierze z aksjologii i antropologii liberalizmu, socjalizmu i konserwatyzmu. W toku badań i prób praktycznego zastosowania założeń teoretycznych wsunięta została hipoteza, że nieideologia pozostawać może punktem odniesienia dla populistów.

Powyższe założenia teoretyczne pozwoliły na przeprowadzenie badań przy wykorzystaniu autorskiego modelu spektrum politycznego – *Trójkąta Ideologicznego*. W toku badań wykorzystywane były również założenia dotyczące związku podejmowanych decyzji z ideologią, która (czasem nieświadomie) obecna jest w sposobie myślenia respondentów, a także w programach politycznych partii.

Pionierem rozwoju teorii decyzji i analiz procesu decyzyjnego w obrębie nauki o polityce jest Jacek Ziemowit Pietraś. Decyzje polityczne pozostają (jako działania nielosowe w obrębie polityki) związane z wymiarem treści politycznych, tj. *policy*. Oznacza to, że o podjęciu nielosowego działania z zakresu życia politycznego będzie decydowała określona ideologia (lub nieideologia) skonkretyzowana w doktrynie. Dla prawidłowego zidentyfikowania tego, co leży u podstaw danej decyzji, często należy poddać analizie nie nią samą, czy też efekt osiągnięty na jej podstawie, a motywacje. Jest to znacznie trudniejsze od publicystycznego orzekania na podstawie pierwszorzędowych cech zjawiska, ma jednak silniejszy walor eksplanacyjny (wyjaśniający)³⁷. Założenia teoretyczne dotyczące związku ideologii, a w szczególności jej skonkretyzowania tj. doktryny z podejmowanymi decyzjami politycznymi wykorzystywane były już przez autora w badaniach na wpływem ideologii na procesy decyzyjne przy okazji studium przypadku polskiej polityki motoryzacyjnej.

Przykładem wykorzystywanym w dydaktyce, unaoczniającym w uproszczony sposób wpływ podejmowania decyzji politycznych w oparciu o doktryny w obrębie myśli socjalistycznej, konserwatywnej i liberalnej jest problem wyłożenia placu pomiędzy blokami płytami chodnikowymi. Pierwsi, w zgodzie z założeniami optymizmu antropologicznego i materializmu, powinni powołać komisję najwybitniejszych ekspertów od planowania chodników i wytoczyć szlaki komunikacyjne. W ten sposób zmanifestowany zostanie ład stworzony. Drudzy wierząc w tradycje oraz w optymalnym wariantcie mając wskazania wynikające z wiary w przenikanie tego świata przez czynniki transcendentne, przeprowadzą rozkład chodników zgodnie z tym jak robiło się to od lat i co się sprawdzało. W ten sposób zmanifestowany zostanie ład nadany. Liberalowie natomiast, poszukując ład spontanicznego mogą obsiać plac trawą o poczekać, aż jednostki – każda z osobna, podejmując decyzje o swoich indywidualnych szlakach komunikacyjnych – wyznaczą na zasadzie niewidzialnej ręki schemat chodników na osiedlu. Te trzy sposoby podejmowania decyzji w oparciu o wskazania doktrynalne mogą, co bardziej prawdopodobne, wskazać na trzy odmienne rozwiązania. Mogą też wskazać na identyczny układ chodników. Nie oznaczać to będzie jednak jeszcze, że

³⁷ Więcej o rozważaniach autorskich dotyczących relacji decyzja-doktryna w: J. Szczepański, *Wstęp do nauki o polityce*, Warszawa 2018.

doktryny nie są tu istotne. Ważniejsze bowiem – co jest jedną z hipotez niniejszej pracy – nie to jakie decyzje są podejmowane, ale w jaki sposób i z jakich pobudek. Zgoda co do wytyczenia szlaków komunikacyjnych w pierwszym momencie nie oznacza, że doktryna nie będzie wpływać na dalsze losy mieszkańców osiedla. W przypadku propozycji przebudowy chodników spory doktrynalne rozgorzeją z nową siłą. Liberalowie będą postulowali zmiany wynikające z manifestowanego ładu spontanicznego, np. pojawią się znane z większości osiedli polskich skróty przy skrzyżowaniach, które będą chcieli oni wyłożyć płytami. Socjaliści powiedziec mogą, że sprawa wymaga powołania odpowiedniej rady i stworzenia nowego planu. Mogą też bronić planu, który jest – w związku z tym grodzić trawniki, tak by spontanicznie pojawiające się skróty nie pojawiały się więcej. Konserwatyści, broniąc tradycji i sprawdzonego od lat systemu mogą przyjąć z sojuszem socjalistom, nie będzie to w oczywisty sposób oznaczać jednak zgody doktrynalnej.

Powyższe rozważania teoretyczne wpłynęły w zasadniczy sposób na prowadzone badania. Pytania kierowane do ankietowanych dotyczyły nie wprost bieżących problemów politycznych, ale przede wszystkim zadawane były w celu rozpoznania wizji antropologicznej najbliższej respondentowi. Diagnoza podstaw ideowych pozwoliła natomiast na stworzenie modelu polskiego spektrum politycznego, co do którego aplikowalne pozostają postulaty względności postrzegania go przez wewnętrznych obserwatorów.

Względność postrzegania spektrum politycznego można rozpatrywać w co najmniej dwóch aspektach. Pierwszy z nich związany jest z przyjęciem modelu liniowego tj. rozciągniętego od lewicy do prawicy. Model ten krytykowane na wiele sposobów³⁸ pozostaje względny przede wszystkim dlatego, że nie ma zgody co do tego jakie elementy powinny znaleźć się w punktach ekstremum takiego spektrum.

W inny sposób rozumiana jest natomiast względność w przypadku posługiwania się modelami dwuosiowymi lub innymi opartymi na planie figur geometrycznych np. trójkąta jak w przypadku modeli Hayeka, Rummela, czy proponowanego w niniejszej pracy. Maurice C. Boryson i William R. McDill prezentując swój model (oparty na dwóch osiach) zaproponowali udział w następującym eksperymencie myślowym:

Wyobraźmy sobie obserwatora, którego poglądy sytuują go idealnie w centrum modelu – przyjmijmy punkcie O. Po prawej stronie znajdzie konserwatystę z Partii Republikańskiej, z lewej liberalnego Demokratę. Będą się oni mu wydawali odległymi od siebie, być może nawet będzie ich pozycje postrzegał jako ekstrema rozciągnięte na osi, w której sam jest centrum. Jednak gdy do tych punktów R i D dodamy jeszcze K i F – odpowiednio dla komunistów i faszystów, diametralnie zmienimy sposób postrzegania naszego obserwatora. Teraz pozycje zajętą przez

³⁸ Patrz: L. McGann, *The Policiac Spectrum*, „Rampart Journal” 1967, nr 4; M.C. Bryson, W.R. McDill, *The Political Spectrum: A Bi-Dimensional Approach*, „Rampart Journal” 1968, nr 2; B.N. Hall, *The L.F.E. Theory of the Political Spectrum*, „Rampart Journal” 1968, nr 2. D.O. Miles, *Political Spectra and The Lables of Extremism*, „Rampart Journal” 1968, nr 2; D. Nolan, *Classifying and Analyzing Politico-Economic Systems*, „The Individualist” 1971, styczeń; F.A. Hayek, *Konstytucja wolności*, Warszawa 2011, s. 378–390; J. Szczepański, *Trójkąt ideologiczny. Ku nowemu modelowi spektrum*, Warszawa 2017, s. 61–112; J. Szczepański, *Ty „lewaku”, ty „faszysto”. O modelowaniu i opisie spektrum politycznego*, „Polish Journal of Political Science” 2017, nr 1.

*Republikanów, Demokratów i niego samego będą wydawały się mu bliskie a totalitaryzmy staną się odległym ekstremum*³⁹.

Tak opisany eksperyment został zobrazowany wykresem, który ułatwiał zorientowanie się w relacjach pomiędzy obserwatorem, będącym osadzonym w pewnym miejscu na spektrum oraz oddalonymi od niego stronnictwami, czy też doktrynami. Eksperyment ten wskazuje na dwie potrzeby. Po pierwsze na konieczność wyjścia poza własne ramy myślenia i postrzegania doktrynalnego i podjęcie wyzwania obiektywizacji, a na pewno intersubiektywizacji. Po drugie, co wiąże się z pierwszym, wyznaczenia punktów odniesienia, które nie będą odnosiły się do bieżących układów sił.

Powyższe uwagi i założenia znajdują odzwierciedlenie w prezentowanym w niniejszej pracy modelu spektrum politycznego Polski. W szczególności pozwalają rozwijać hipotezy dotyczące powodów postrzegania tak, a nie inaczej spektrum przez poszczególnych obserwatorów wewnętrznych. Po drugie wskazują na kierunki rozwoju badań nad wyjaśnianiem wewnętrznych relacji pomiędzy elementami opisywanymi w modelu spektrum politycznego.

Metodologia

Badania jakościowe prowadzone były jako poszukiwanie podstaw antropologicznych i doktrynalnych w podstawowych dokumentach programowych poszczególnych partii oraz pomocniczo w wypowiedziach ich liderów. Warsztat badawczy w tym zakresie nie wykracza poza ramy narzucane badaczom idei. Tym samym jest to przede wszystkim analiza treści. Innowacją w zakresie prowadzenia badań jakościowych jest natomiast próba uchwycenia nie elementów „lewicowości” czy „prawicowości” w dokumentach i wypowiedziach liderów politycznych, ale ich związku z jedną z sześciu wskazanych wyżej ideologii.

W związku z powyższym analizy prowadzone były w celu określenia, czy dana partia polityczna, ze względu na program lub wypowiedzi liderów może zostać zaklasyfikowana jako liberalna, socjalno-liberalna, konserwatywna, socjalno-konserwatywna, socjalistyczna, czy wreszcie konserwatywno-liberalna. Żadna z partii w toku analiz nie została zaklasyfikowana w obszarze właściwym nieideologii.

Badania jakościowe wykorzystywane były również w poszczególnych etapach analiz na potrzeby raportów cząstkowych po badaniach w latach 2015 i 2018. O ile bowiem pierwszą próbą wpisania w model pozycji partii politycznych było wcielenie się przez sędziów kompetentnych w przedstawicieli partii i próba wypełnienia ankiet tak jak gdyby byli ich przedstawicielami, o tyle w drugiej części prac zastosowana została metoda ekspercka. To pozwoliło na wzięcie pod uwagę elementów wykraczających poza ankietę i odniesienie się wprost do programów politycznych. W niniejszej pracy, ustalenia prezentowane w poszczególnych raportach stanowią punkt wyjścia, jednak uzupełnione zostały o badana własne

³⁹ Tamże.

autora nad programami lub wypowiedziami liderów politycznych. To zaś pozwoliło na przedstawienie obrazu aktualnego, na przełom lat 2018 i 2019, polskiego spektrum politycznego.

Badania ilościowe, których wyniki stały się materiałem źródłowym dla analiz prowadzonych na potrzeby niniejszej pracy można podzielić na dwie kategorie. Pierwszą z nich są badania autorskie prowadzone w ramach projektu *Trójkąt Ideologiczny*. Drugą z nich są badania prowadzone przez instytucje takie jak CBOS, czy GUS, które w odróżnieniu od badań autorskich przeprowadzane są z większą częstotliwością tj. nie tylko w okresie kampanii wyborczych oraz nie tylko z wykorzystaniem ankiet elektronicznych. Nie mniej podstawowe wyniki badań autorskich oraz prowadzonych przez instytucje badawcze, w szczególności badań opinii publicznej wykazują wysoki poziom korelacji.

Pierwsze badanie⁴⁰ w ramach projektu *Trójkąt Ideologiczny* zostało przeprowadzone w dniach 5–18.10.2015 roku. Ankieta udostępniona została poprzez portal www.trojkatideologiczny.pl. Internauci wypełnili łącznie 4507 ankiet, natomiast do analizy wykorzystanych zostało 4185 – odrzucone zostały ankiety złożone przez osoby deklarujące wiek poniżej 18 lat. Ankietowanym przedstawionych zostało 20 pytań, których celem było określenie ideologii, pod której wpływem dokonują rozumowych rozstrzygnięć problemów społecznych (istotnych politycznie) oraz zdiagnozowanie schematu myślenia politycznego reprezentowanego przez ankietowanych. Przy czym ankietowani nie byli proszeni o podanie własnej deklarowanej przynależności do którejkolwiek z ideologii. Innymi słowy badanie swoim celem i metodologią nie wykraczało poza ramy nauki o polityce (obecnie nauki o polityce i administracji), w szczególności nie postulowano jakichkolwiek rozstrzygnięć istotnych z punktu widzenia socjologii, czy psychologii.

Ankietowanym zadanych zostało 20 pytań, a do każdego z nich przypisano 3 możliwe odpowiedzi. Każda z odpowiedzi była zgodna z aksjologią oraz wizją antropologiczną jednej z ideologii. Zadane pytania i przypisane odpowiedzi:

1. Wybierz najbardziej odpowiadający Ci sposób rozwiązania kwestii związków małżeńskich:
 - a. Związki małżeńskie powinny pozostać kwestią prywatną każdej osoby, tym samym państwo nie powinno w ogóle regulować kwestii ich zawierania; Fakt zawarcia małżeństwa nie powinien wpływać na sytuację prawną jednostek (np. ustrój majątkowy, kwestie podatkowe).
 - b. Związek małżeński rozumiany, jako związek kobiety i mężczyzny może być uznawany przez państwo (w sytuacji idealnej małżeństwo powinno być zawierane wg prawa wyznaniowego i następnie uznawane przez państwo). Z racji swojej szczególnej roli jaką odgrywa w społeczeństwie instytucja małżeńska zasługuje na ochronę prawną.

⁴⁰ Badanie przeprowadzone została, podobnie jak jego kolejne edycje w ramach działalności statutowej Fundacji Instytut Nauki o Polityce. Dane prezentowane w tym miejscu zostały pierwotnie opublikowane w raporcie z przeprowadzonych badań. Patrz: J. Szczepański, *Raport z badania Trójkąt Ideologiczny*, Warszawa 2017, wyd. 2.

- c. Związki małżeńskie sankcjonowane przez państwo powinny być na równi dostępne dla par jedno- i dwupłciowych (tym samym państwo będzie kształtować sytuację prawną osób znajdujących się w małżeństwie np. poprzez wprowadzenie ustroju małżeńskiego majątkowego, sposobu rozliczania podatków).
2. Wybierz najbardziej odpowiadający Ci sposób i uzasadnienie rozwiązania kwestii ochrony zdrowia:
- a. Każda osoba jest za siebie odpowiedzialna i powinna decydować indywidualnie o sposobie zabezpieczenia środków na leczenie choroby (bez względu na to, czy będą one pochodzić z własnych oszczędności, czy zostaną przekazane jako darowizna).
 - b. Organizacje społeczne (w tym związki wyznaniowe) powinny aktywnie działać na rzecz pozyskiwania środków oraz poszukiwania jednostek potrzebujących pomocy, gdyż każdy bez względu na jego pozycję jest człowiekiem i zasługuje na opiekę zdrowotną. Państwo powinno promować takie postawy.
 - c. Nie każdy jest w stanie o siebie zadbać, więc i kwestia opieki zdrowotnej powinna zostać rozwiązana na szczeblu państwowym. Państwo powinno zorganizować system ochrony zdrowotnej zasilany daninami publicznymi.
3. Wybierz najbliższy Ci sposób rozwiązania problemu obecności obcego kapitału na rynku krajowym:
- a. Wszystkie przedsiębiorstwa powinny mieć swobodę w konkutowaniu na naszym rynku. Nie znaczy to jednak, że państwo ma wprowadzać przepisy antydyskryminacyjne.
 - b. Nie wszystkie przedsiębiorstwa powinny mieć równy dostęp do naszego rynku. Państwo powinno dbać o interesy jego mieszkańców w tym i przedsiębiorców krajowych.
 - c. Wszystkie przedsiębiorstwa powinny być traktowane w sposób równy bez względu na pochodzenie ich właścicieli (ew. kapitału), dlatego państwo powinno wprowadzić przepisy antydyskryminacyjne, np. zakaz wskazywania przez producentów, że dany produkt pochodzi z naszego kraju.
4. Wybierz najbardziej odpowiadający Ci sposób zorganizowania rent i emerytur:
- a. Każdy człowiek jest kowalem własnego losu. Zabezpieczenie na starość powinno pochodzić z własnych odłożonych oszczędności lub tych zainwestowanych w prywatne i dobrowolne ubezpieczenie emerytalne.
 - b. Człowiek powinien żyć we wspólnocie, która w razie problemów będzie go wspierać. Każdy powinien odpowiadać, za swoje działania jednak rodzina, organizacje społeczne (w tym związki wyznaniowe) powinny działać aktywnie na rzecz zabezpieczenia środków finansowych dla seniorów. Państwo nie powinno być angażowane, gdyż nie jest blisko ludzi i nie rozwiązuje potrzeb indywidualnych.
 - c. Nie każdy jest w stanie odłożyć wystarczającą ilość pieniędzy lub nie jest na tyle przewidujący by zapewnić środki na starość. Państwo powinno zapewnić system rent i emerytur ze składek lub rent obywatelskich.
5. Wybierz najbardziej odpowiadający Ci sposób organizacji edukacji szkolnej:

- a. Edukacja dzieci jest osobistą sprawą ich rodziców lub opiekunów (np. decydują w jakim wieku: 6,7,8 itd. lat posłać dziecko do szkoły; gdzie ma się uczyć). Państwo nie powinno w ogóle ingerować w sposób nauczania.
 - b. Edukacja jest procesem wpajania prawidłowych postaw. Organizacje społeczne (w tym związki wyznaniowe) powinny organizować edukację, pod warunkiem nadzoru państwowego – tak by zapewnić dzieciom dostęp do właściwych treści.
 - c. Edukacja powinna zostać zorganizowana przez państwo, gdyż jedynie ten sposób pozwoli zabezpieczyć pełny i równy dostęp do niej przez wszystkie dzieci.
6. Wybierz najbardziej odpowiadający Ci sposób opodatkowania obywateli:
- a. System podatkowy powinien w identyczny sposób obciążać każdą jednostkę. Można to osiągnąć przez podatek liniowy lub pogłówny. Podatki służą utrzymaniu policji, wojska, a nie redystrybucji.
 - b. System podatkowy powinien obciążać ludzi w sposób właściwy dla ich pozycji społecznej. Należy wprowadzić różne stawki podatkowe dla profesorów, żołnierzy, pielęgniarek czy księży. Podatki mają służyć wzmocnieniu państwa.
 - c. System podatkowy powinien opierać się na progresywnym podatku dochodowym. Kto więcej zarabia, powinien płacić wyższą stawkę podatku. Podatki mają służyć redystrybucji i zmniejszaniu różnic w zamożności.
7. Wybierz najbliższy Ci sposób rozwiązywania kwestii kształtowania relacji między pracodawcami i pracownikami:
- a. Każda umowa między pracodawcą i pracownikiem powinna być zawierana w sposób całkowicie swobodny. Nie powinny istnieć regulacje poza umową między stronami.
 - b. Należy powołać korporacje – związki pracowników i pracodawców – które będą ustalały zasady podejmowania pracy w danej branży, np. korporacja górników będzie zrzeszała zarządzających kopalniami i górników, którzy wspólnie będą decydować o warunkach zatrudnienia w kopalniach; korporacja adwokatów pracę w kancelariach adwokackich; korporacja fryzjerów w salonach fryzjerskich.
 - c. Należy wprowadzić jednolity kodeks pracy regulujący sytuację prawną pomiędzy pracodawcami i pracownikami.
8. Wybierz sposób rozwiązania problemu przedsiębiorstw państwowych:
- a. Państwo nie powinno posiadać przedsiębiorstw, gdyż perspektywa pokrywania strat przedsiębiorstwa z podatków powoduje ich nieefektywne zarządzanie. Może to również prowadzić do zjawiska ukrytego bezrobocia.
 - b. Państwo co do zasady nie powinno posiadać przedsiębiorstw, gdyż powoduje to koncentrację środków produkcji w rękach osób zarządzających, które zrobią wszystko, by na swoich stanowiskach się utrzymać. Może jednak kontrolować przedsiębiorstwa strategiczne dla kraju (kwestia bezpieczeństwa).
 - c. Państwo powinno posiadać przedsiębiorstwa, gdyż w ten sposób zapobiega kumulacji kapitału w rękach prywatnych oraz zabezpiecza przed wyzyskiem

pracowników. Tylko przedsiębiorstwa państwowe są gotowe w pełni respektować prawa pracownika.

9. Wybierz najbliższy Ci sposób rozwiązania problemu płacy minimalnej:
- a. Płaca minimalna nie powinna być wprowadzana. Jest ona indywidualną kwestią ustalaną pomiędzy stronami umowy.
 - b. Za każdą przeciętnie umiejętnie i sumiennie wykonaną pracę należy się wynagrodzenie zaspokajające potrzeby pracownika i przeciętnie liczebnej jego rodziny.
 - c. Płaca minimalna powinna być ustanawiana na takim poziomie aby redukować rozbieżności między najwyżej a naj-niżej zarabiającymi.
10. Wybierz najbliższy Ci sposób postrzegania wpływu działań ludzi na gospodarkę:
- a. Ludzie nie są w stanie objąć swoim umysłem złożoności procesów gospodarczych. Najlepszym regulatorem jest wolny rynek działający na zasadzie „niewidzialnej ręki”, dzięki której każdy człowiek – choć często nieświadomie – ma wpływ na procesy gospodarcze.
 - b. Ludzie w ograniczony sposób mogą wpływać na procesy gospodarcze. Państwo powinno tworzyć ramy dla organizacji społecznych i korporacji zawodowych, które pozostają bliżej ludzi niż instytucje polityczne i przez to mogą skuteczniej reagować na niekorzystne wydarzenia gospodarcze.
 - c. Ludzie są w stanie zaplanować i wpływać na bieżące procesy gospodarcze. Interwencja dokonywana za pośrednictwem państwa zapewnia zrównoważony wzrost. W innym wypadku pojawić się mogą kryzysy, które doprowadzą do bankructw.
11. Wybierz najbliższy Ci sposób rozwiązania problemu organizacji uczelni wyższych:
- a. Uczelnie powinny być zorganizowane jako instytucje prywatne, a ich utrzymanie powinno być pokrywane z czesnego oraz przychodów własnych, darowizn. O wysokości opłat za studia oraz zwolnienia z nich powinien decydować właściciel bądź organ przez niego powołany.
 - b. Uczelnie powinny być zorganizowane jako korporacje uczonych i studentów, a ich utrzymanie powinno być pokrywane z czesnego, dochodów własnych, darowizn. O wysokości opłat za studia oraz zwolnienia powinni decydować wspólnie członkowie korporacji.
 - c. Uczelnie wyższe powinny być państwowe. Utrzymanie uczelni wyższych jest jednym z istotnych elementów działalności państwa. Edukacja na nich pokrywana z podatków, tak by pozwolić na równy dostęp wszystkich obywateli do wykształcenia wyższego.
12. Wybierz najbliższy Ci sposób rozwiązywania problemu eutanazji na życzenie w pełni świadomej osoby:
- a. Każdy człowiek podejmuje decyzje o swojej osobie autonomicznie i dlatego państwo nie powinno zabraniać ani nakłaniać do eutanazji. Państwo nie powinno refundować za-biegu.
 - b. Każdy człowiek posiada przyrodzoną godność ludzką, której uwłacza eutanazja – dlatego powinna ona być zakazana.

- c. Każdy człowiek powinien mieć możliwość skrócenia swoje-go cierpienia i dlatego eutanazja na życzenie powinna być dozwolona. Państwo powinno refundować zabieg tak, by zapewnić jego równą dostępność.
13. Wybierz najbliższy Ci sposób rozwiązania kwestii organizacji państwa:
- a. Państwo powinno pozostać możliwie daleko od obywatela, by nie ograniczać swobody jego działania. Działania publiczne powinny być nakierowane na zapewnienie bezpieczeństwa na wypadek wojny oraz tworzenia jedynie ogólnych ram organizacji społeczeństwa.
 - b. Państwo posiada również wymiar pozamaterialny, powinno stać na straży wartości moralnych i podejmować działania prowadzące do realizacji założeń solidaryzmu społecznego realizowanego przez instytucje niepaństwowe.
 - c. Państwo powinno zapewniać możliwość rozwoju osobiste-go poszczególnych obywateli, zapewniać ochronę socjalną (zdrowia, emerytury) oraz dbać o zrównoważony rozwój społeczny.
14. Wybierz najbliższy Ci sposób rozwiązania problemu aborcji do 12 tygodni od zajścia w ciążę:
- a. Każda kobieta powinna móc dokonać aborcji, ponieważ ja-ko jednostka sama decyduje o swoim ciele. Państwo nie powinno wprowadzać zakazów w sferę życia prywatnego. Państwo nie powinno refundować zabiegu.
 - b. Każda kobieta powinna utrzymać ciążę. Dziecko jest człowiekiem od poczęcia do śmierci i tym samym aborcja oznaczałaby zabójstwo. Aborcja powinna być zakazana.
 - c. Każda kobieta powinna mieć prawo do dokonania aborcji, ponieważ nie można zmuszać jej do wychowywania dziecka, na które jej nie stać lub które byłoby kłopotem ze względu na jej wiek lub status społeczny. Dlatego państwo powinno refundować zabieg.
15. Wybierz najbliższy Ci sposób rozwiązania problemu manifestacji swojej orientacji przez osoby LGBT (z ang. LGBT oznacza: lesbij-ki, geje, biseksualni, transseksualni):
- a. Każdy człowiek jest autonomiczny w swoim działaniu i manifestowaniu swojej orientacji tak długo, jak nie powoduje naruszenia autonomii i wolności drugiego człowieka. Państwo nie powinno ingerować i ograniczać wolności po-przez zakazywanie prawa do manifestacji, nie powinno za-razem organizować działań pomocowych na rzecz LGBT.
 - b. Każdy człowiek posiada określoną orientację seksualną, jednak jej manifestowanie w przestrzeni publicznej powodować może straty moralne lub prowadzić do zgorzienia. Demonstracje LGBT nie powinny się odbywać.
 - c. Każdy człowiek bez względu na płeć powinien mieć wolność do manifestowania swojej orientacji płciowej. Nie wszystkie orientacje seksualne są jednak równie reprezentowane w społeczeństwie, dlatego państwo powinno podjąć działania pomocowe na rzecz LGBT.
16. Wybierz najbliższy Ci sposób rozwiązania problemu legalizacji marihuany:
- a. Marihuana powinna być legalnie dostępna, gdyż państwo nie powinno decydować za poszczególnych ludzi co mogą, a czego nie mogą zażywać.

- b. Marihuana nie powinna być zalegalizowana, gdyż narkotyki prowadzą do patologii, a państwo powinno stać na straży porządku społecznego.
 - c. Marihuana powinna zostać zalegalizowana, gdyż może przynieść niektórym ulgę w cierpieniu lub pozwolić na relaks po pracy.
17. Wybierz najbliższy Ci sposób rozumienia źródła władzy instytucji państwa:
- a. Władza instytucji państwa pochodzi od poszczególnych jednostek zrzekających się na jej rzecz części swoich uprawnień.
 - b. Władza instytucji państwa ma źródło w autorytecie, jaki za nimi stoi.
 - c. Władza instytucji państwa pochodzi od ogółu obywateli będącego suwerenem.
18. Wybierz najbliższy Ci sposób rozwiązania problemu nierówności:
- a. Nierówności poszczególnych jednostek na starcie są stanem naturalnym (np. niepełnosprawność, pochodzenie społeczne), jednak każdy człowiek jest równy wobec prawa. Państwo nie powinno walczyć z tym naturalnym stanem, gdyż odbywać się to będzie kosztem części obywateli.
 - b. Nierówność poszczególnych jednostek na starcie jest faktem (np. niepełnosprawność, pochodzenie społeczne), jednak każdy człowiek posiada taką samą przyrodzoną godność. Dlatego państwo powinno zachęcać każdego do poszukiwania najlepszego sposobu przysłużenia się społeczeństwu.
 - c. Nierówności jednostek na starcie wynikają zazwyczaj z przyczyn niezawinionych i niezależnych od nas (np. niepełnosprawność, pochodzenie społeczne), jednak każdy człowiek jest faktycznie równy innym. Dlatego państwo powinno dążyć do zmniejszania nierówności społecznych.
19. Wybierz najbliższy Ci sposób myślenia o człowieku:
- a. Człowiek dąży do zwiększenia swojego stanu posiadania dóbr materialnych i niematerialnych (np. wiedzy). To co definiuje człowieka, to jego indywidualny i niepowtarzalny charakter, dlatego społeczeństwo składa się z różnorodnych jednostek.
 - b. Człowiek dążyć powinien do zmniejszenia zła w otaczającym go świecie. To co definiuje człowieka, to system zasad moralnych, który pozwala odróżnić go od zwierząt. Ład społeczny pozwala trwać społeczeństwom przez pokolenia.
 - c. Człowiek dąży do redukcji cierpienia i maksymalizacji przyjemności. To co definiuje człowieka jako członka społeczeństwa, to pochodzenie społeczne – przynależność do zbiorowości, którą reprezentuje.
20. Wybierz najbliższy Ci sposób wymierzenia kary za zabójstwo umyślne, gdy przestępca został złapany na gorącym uczynku:
- a. Kara śmierci, gdyż rachunek ekonomiczny wskazuje nieopłacalność utrzymywania więźnia do końca życia. Co więcej, rodzina zmarłego nie może utrzymywać z własnych podatków więźnia.
 - b. Kara śmierci, gdyż jest to jedyna kara odpowiadająca skali zbrodni. Co więcej, wykonanie wyroku śmierci będzie miało walor odstraszający i edukujący.
 - c. Dożywocie, gdyż resocjalizacja jest możliwa i potrzebna. Co więcej, zresocjalizowany więzień może przysłużyć się społeczeństwu.

Pytania poprzedzone zostały standardową metryczką. Ta pozwoliła zebrać dane dotyczące takich cech ankietowanych jak: wiek, płć, miejsce zamieszkania, wykształcenie (przy czym prócz wyższego wyróżniony został osobno stopień akademicki), poziom zainteresowania polityką, miesięczne zarobki, deklaracja bliskości do jednej z partii.

W zakresie w jakim w modelu opisywane były partie polityczne zastosowana została metoda sędziów kompetentnych⁴¹ oraz pomocniczo metoda ekspercka. Analizie poddane zostały partie: KORWiN, Nowoczesna, Platforma Obywatelska, SLD/Zjednoczona Lewica, Polskie Stronnictwo Ludowe. W analizie nie została poddana Partia Razem, która osiągnęła *post factum* wynik zbliżony do Partii KORWiN, która w momencie przeprowadzania wyborów miała już swoją reprezentację w Parlamencie Europejskim i z tego powodu została włączona do badań. Analizie nie został poddany również Komitet Wyborczy Wyborców Kukiz15, który nie był partią. Badanie zakładało analizę polskiego systemu partyjnego, w jego wąskim znaczeniu.

W trakcie badania uzyskano 4507 ankiet, do analizy wykorzystano 4185. Elektorat każdej z partii był analizowany oddzielnie. Uśrednione wyniki uzyskane dla każdego z modelowych wyborców poszczególnych partii pozwoliły na opisanie w modelu obok stronnictw również pozycje elektoratu.

Poszczególne wyniki badań dla każdej z partii i elektoratu omówione zostały w części poświęconej poszczególnym partiom, w tym miejscu warto jednak podkreślić, że wyniki z 2015 roku pozwoliły na przedstawienie obrazu sceny politycznej, który co do samych wyników ilościowych był wysoce skorelowany z badaniami prowadzonymi przez instytuty badawcze bezpośrednio po ogłoszeniu wyników wyborów powszechnych.

Badanie własne powtórzone zostało w 2018 roku w trakcie prowadzonej kampanii wyborczej w wyborach samorządowych. Tym razem ankietowanym przedstawionych zostało 15 pytań, które nieco odbiegały od tych jakie zostały zaprezentowane w 2015 roku. Wynikało to z chęci wprowadzenia wątków istotnych dla bieżących sporów politycznych oraz specyfiki wyborów lokalnych. Zadano pytania i przypisane odpowiedzi:

1. Wybierz najbardziej odpowiadający Ci sposób rozwiązania kwestii *in vitro*:
 - a. *In vitro* nie powinno być finansowane przez samorządy, ponieważ zabieg ten wiąże się z zabijaniem zarodków.
 - b. Każdy powinien sam finansować swoje zabiegi medyczne, w tym *in vitro*.
 - c. *In vitro* powinno być finansowane z budżetu samorządu, gdyż każdy powinien mieć możliwość posiadania dzieci.
2. Wybierz najbardziej odpowiadający Ci sposób rozwiązania kwestii związków małżeńskich:
 - a. Związek małżeński rozumiany, jako związek kobiety i mężczyzny może być uznawany przez państwo (w sytuacji idealnej małżeństwo powinno być zawierane wg prawa wyznaniowego i następnie uznawane przez państwo). Z

⁴¹ Sędziami byli politolodzy z Uniwersytetu Warszawskiego: dr Przemysław Biskup, dr Łukasz Zamecki, dr Jarosław Szczepański oraz mgr Maciej Sadowski.

- racji swojej szczególnej roli jaką odgrywa w społeczeństwie instytucja małżeńska zasługuje na ochronę prawną.
- b. Związki małżeńskie powinny pozostać kwestią prywatną każdej osoby, tym samym państwo nie powinno w ogóle regulować kwestii ich zawierania; Fakt zawarcia małżeństwa nie powinien wpływać na sytuację prawną jednostek (np. ustroj majątkowy, kwestie podatkowe).
 - c. Związki małżeńskie sankcjonowane przez państwo powinny być na równi dostępne dla par jedno- i dwupłciowych (tym samym państwo będzie kształtować sytuację prawną osób znajdujących się w małżeństwie np. poprzez wprowadzenie ustroju małżeńskiego majątkowego, sposobu rozliczania podatków).
3. Wybierz najbliższy Ci sposób rozwiązania problemu obecności obcego kapitału na rynku krajowym:
- a. Wszystkie przedsiębiorstwa powinny być traktowane w sposób równy bez względu na pochodzenie ich właścicieli (ew. kapitału), dlatego państwo powinno wprowadzić przepisy antydyskryminacyjne, np. zakaz wskazywania przez producentów, że dany produkt pochodzi z naszego kraju.
 - b. Wszystkie przedsiębiorstwa powinny mieć swobodę w konkurowaniu na naszym rynku. Nie znaczy to jednak, że państwo ma wprowadzać przepisy antydyskryminacyjne.
 - c. Nie wszystkie przedsiębiorstwa powinny mieć równy dostęp do naszego rynku. Państwo powinno dbać o interesy jego mieszkańców w tym i przedsiębiorców krajowych.
4. Wybierz najbliższy Ci sposób rozwiązania problemu pomocy osobom uzależnionym:
- a. Osobom uzależnionym powinny pomagać wyspecjalizowane fundacje, stowarzyszenia, parafie lub w ostateczności gminne ośrodki podlegające bezpośrednio kontroli lokalnej społeczności.
 - b. Osobom uzależnionym powinny pomagać jedynie te osoby, które mają taką chęć. Nie powinno się organizować żadnych centralnych lub samorządowych programów pomocy opłacanych z podatków.
 - c. Osobom uzależnionym powinno oferować się kompleksowe programy wsparcia organizowane przez wyspecjalizowane agendy zarówno na poziomie państwa jak i samorządu. Tylko dobrze zaplanowane i skoordynowane działanie na wszystkich szczeblach może być skuteczne.
5. Wybierz najbliższy Ci sposób rozwiązania kwestii podatku od osób bezdzietnych (powyżej 21 roku życia i nieuczących się):
- a. Podatek od osób nieposiadających dzieci mógłby być usprawiedliwiony tylko w przypadku gdyby zyski z niego były wydzielonym funduszem przeznaczanym na programy skierowane bezpośrednio na pomoc dzieciom i rodzinom.
 - b. Podatek od osób nieposiadających dzieci jest niesprawiedliwy, państwo nie powinno karać podatkiem osób, które nie chcą posiadać dzieci, nawet w sytuacji niskiej dzietności i problemów z systemem emerytalnym.

- c. Podatek od osób nieposiadających dzieci nie powinien być wprowadzony, programy socjalne powinny być finansowane przez opodatkowanie najbogatszych.
6. Wybierz najbliższy Ci sposób rozwiązania kwestii emerytur:
- a. Człowiek powinien żyć we wspólnocie, która w razie problemów będzie go wspierać. Każdy powinien odpowiadać, za swoje działania jednak rodzina, organizacje społeczne (w tym związki wyznaniowe) powinny działać aktywnie na rzecz zabezpieczenia środków finansowych dla seniorów. Państwo nie powinno być angażowane, gdyż nie jest blisko ludzi i nie rozwiązuje potrzeb indywidualnych.
 - b. Każdy człowiek jest kowalem własnego losu. Zabezpieczenie na starość powinno pochodzić z własnych odłożonych oszczędności lub tych zainwestowanych w prywatne i dobrowolne ubezpieczenie emerytalne.
 - c. Nie każdy jest w stanie odłożyć wystarczającą ilość pieniędzy lub nie jest na tyle przewidujący by zapewnić środki na starość. Państwo powinno zapewnić system rent i emerytur ze składek lub rent obywatelskich.
7. Wybierz najbardziej odpowiadający Ci sposób organizacji edukacji szkolnej:
- a. Edukacja jest procesem wpajania prawidłowych postaw. Organizacje społeczne (w tym związki wyznaniowe) powinny organizować edukację, pod warunkiem nadzoru państwowego – tak by zapewnić dzieciom dostęp do właściwych treści.
 - b. Edukacja dzieci jest osobistą sprawą ich rodziców lub opiekunów (np. decydują w jakim wieku: 6,7,8 itd. lat posłać dziecko do szkoły; gdzie ma się uczyć). Państwo nie powinno w ogóle ingerować w sposób nauczania.
 - c. Edukacja powinna zostać zorganizowana przez państwo, gdyż jedynie ten sposób pozwoli zabezpieczyć pełny i równy dostęp do niej przez wszystkie dzieci.
8. Wybierz najbliższy Ci sposób rozwiązywania kwestii kształtowania relacji między pracodawcami i pracownikami:
- a. Należy powołać korporacje – związki pracowników i pracodawców – które będą ustalały zasady podejmowania pracy w danej branży, np. korporacja górników będzie zrzeszała zarządzających kopalniami i górników, którzy wspólnie będą decydować o warunkach zatrudnienia w kopalniach; korporacja adwokatów pracę w kancelariach adwokackich; korporacja fryzjerów w salonach fryzjerskich.
 - b. Każda umowa między pracodawcą i pracownikiem powinna być zawierana w sposób całkowicie swobodny. Nie powinny istnieć regulacje poza umową między stronami.
 - c. Należy wprowadzić jednolity kodeks pracy regulujący sytuację prawną pomiędzy pracodawcami i pracownikami.
9. Wybierz najbliższy Ci sposób postrzegania wpływu działań ludzi na gospodarkę:
- a. Ludzie w ograniczony sposób mogą wpływać na procesy gospodarcze. Państwo powinno tworzyć ramy dla organizacji społecznych i korporacji zawodowych, które pozostają bliżej ludzi niż instytucje polityczne i przez to mogą skuteczniej reagować na niekorzystne wydarzenia gospodarcze.

- b. Ludzie nie są w stanie objąć swoim umysłem złożoności procesów gospodarczych. Najlepszym regulatorem jest wolny rynek działający na zasadzie „niewidzialnej ręki”, dzięki której każdy człowiek – choć często nieświadomie – ma wpływ na procesy gospodarcze.
 - c. Ludzie są w stanie zaplanować i wpływać na bieżące procesy gospodarcze. Interwencja dokonywana za pośrednictwem państwa zapewnia zrównoważony wzrost. W innym wypadku pojawić się mogą kryzysy, które doprowadzą do bankructw.
10. Wybierz najbliższy Ci sposób rozwiązania problemu organizacji uczelni wyższych:
- a. Uczelnie powinny być zorganizowane jako korporacje uczonych i studentów, a ich utrzymanie powinno być pokrywane z czesnego, dochodów własnych, darowizn. O wysokości opłat za studia oraz zwolnienia powinni decydować wspólnie członkowie korporacji.
 - b. Uczelnie powinny być zorganizowane jako instytucje prywatne, a ich utrzymanie powinno być pokrywane z czesnego oraz przychodów własnych, darowizn. O wysokości opłat za studia oraz zwolnienia z nich powinien decydować właściciel bądź organ przez niego powołany.
 - c. Uczelnie wyższe powinny być państwowe. Utrzymanie uczelni wyższych jest jednym z istotnych elementów działalności państwa. Edukacja na nich pokrywana z podatków, tak by pozwolić na równy dostęp wszystkich obywateli do wykształcenia wyższego.
11. Wybierz najbliższy Ci sposób rozwiązania problemu aborcji (do 12 tygodnia ciąży):
- a. Dziecko jest człowiekiem od poczęcia do śmierci i tym samym aborcja oznaczałaby zabójstwo. Aborcja powinna być zakazana.
 - b. Państwo nie powinno refundować zabiegu, każdy powinien sam opłacać zabieg aborcji. Kwestia aborcji nie powinna być dodatkowo regulowana ustawą.
 - c. Każda kobieta powinna mieć prawo do dokonania aborcji, ponieważ nie można zmuszać jej do wychowywania dziecka, na które jej nie stać lub które byłoby kłopotem ze względu na jej wiek lub status społeczny. Dlatego państwo powinno refundować zabieg.
12. Wybierz sposób rozwiązania problemu manifestacji politycznych w mieście (np. ruchów LGBT lub ruchów nacjonalistycznych):
- a. Samorząd powinien mieć możliwość ograniczenia organizowania marszy, które prezentują treści gorszące oraz godzące w porządek moralny np. ruchów LGBT.
 - b. Samorząd ani państwo nie powinny zabraniać organizacji jakichkolwiek marszy (LGBT czy narodowców). Każdy może manifestować swoje poglądy.
 - c. Państwo, nawet wbrew władzom samorządowym, powinno gwarantować możliwość organizowania marszy równość (LGBT) równocześnie ograniczając marsze nacjonalistów, jako przeciwników równości.
13. Wybierz najbliższy Ci sposób myślenia o człowieku:
- a. Człowiek dążyć powinien do zmniejszenia zła w otaczającym go świecie. To co definiuje człowieka, to system zasad moralnych, który pozwala odróżnić go od zwierząt. Ład społeczny pozwala trwać społeczeństwom przez pokolenia.

- b. Człowiek dąży do zwiększenia swojego majątku i wiedzy. To co definiuje człowieka, to jego indywidualny i niepowtarzalny charakter, dlatego społeczeństwo składa się z różnorodnych jednostek.
 - c. Człowiek dąży do redukcji cierpienia i maksymalizacji przyjemności. To co definiuje człowieka to przynależność do grupy wyróżnianej ze względu np. na: płeć, preferencje seksualne, zamożność, czy światopogląd.
14. Wybierz najbliższy Ci sposób rozwiązania problemu płacy minimalnej:
- a. Za każdą przeciętnie umiejętnie i sumiennie wykonaną pracę należy się wynagrodzenie zaspokajające potrzeby pracownika i przeciętnie liczebnej jego rodziny.
 - b. Płaca minimalna nie powinna być wprowadzana. Jest ona indywidualną kwestią ustalaną pomiędzy stronami umowy.
 - c. Płaca minimalna powinna być ustanawiana na takim poziomie aby redukować rozbieżności między najwyżej a najniżej zarabiającymi.
15. Wybierz najbliższy Ci sposób rozwiązania problemu eutanazji na życzenie w pełni świadomej osoby:
- a. Każdy człowiek posiada przyrodzoną godność ludzką, której uwłacza eutanazja – dlatego powinna ona być zakazana.
 - b. Każdy człowiek podejmuje decyzje o swojej osobie autonomicznie i dlatego państwo nie powinno zabraniać ani nakłaniać do eutanazji. Państwo nie powinno refundować zabiegu.
 - c. Każdy człowiek powinien mieć możliwość skrócenia swojego cierpienia i dlatego eutanazja na życzenie powinna być dozwolona. Państwo powinno refundować zabieg tak, by zapewnić jego równą dostępność.

Pytania poprzedzone zostały standardową metryczką. Ta pozwoliła zebrać dane dotyczące takich cech ankietowanych jak: wiek, płeć, miejsce zamieszkania, wykształcenie (przy czym prócz wyższego wyróżniony został osobno stopień akademicki), poziom zainteresowania polityką, miesięczne zarobki, deklaracja bliskości do jednej z partii.

W zakresie w jakim w modelu opisywane były partie polityczne zastosowana została metoda sędziów kompetentnych oraz pomocniczo metoda ekspercka. Analizie poddane zostały partie: Wolność-KORWiN, Nowoczesna, Platforma Obywatelska, SLD, Polskie Stronnictwo Ludowe oraz Razem. Badanie zakładało analizę polskiego systemu partyjnego, w jego wąskim znaczeniu.

Badanie z 2018 roku pozwoliło nie tylko na stworzenie nowego odwzorowanie polskiego spektrum politycznego, ale również dokonać weryfikacji hipotez postawionych po pierwszym badaniu. W szczególności potwierdzona została hipoteza dotycząca związku elektoratu partii Jarosława Gowina z nadreprezentacją ankietowanych o poglądach konserwatywno-liberalnych wśród osób deklarujących bliskość ideową do komitetu wyborczego Prawa i Sprawiedliwości. Przypomnieć należy, że w 2015 roku komitet wyborczy PiS był w istocie (choć nie zarejestrowanym w ten sposób) komitetem koalicyjnym.

Każdy z pełnych rekordów zebranych w 2015 i 2018 roku uzyskiwał unikalny numer przypisywany w automatycznie tworzonej bazie danych. Uzyskane dane były zanonimizowane, tak że nie można było uzyskać informacji dotyczącej ankietowanego takich jak klasyczne dane osobowe, czy też informacje dot. IP urządzenia, z którego się logował. Badanie nie podlegało tym samym pod przepisy RODO, ani nie było możliwości doboru przez badacza ankietowanych ze względu na ich cechy osobowe.

Odpowiedziom przypisane została wartość 1, która powodowała przesunięcie na skali w kierunku konserwatyzmu, liberalizmu lub socjalizmu. Suma odpowiedzi powodowała zakwalifikowanie danego rekordu jako przynależnego jednego z 7 pól tj. liberalizmu, socjalnego liberalizmu, konserwatyzmu, konserwatywnego liberalizmu, socjalizmu, socjalnego konserwatyzmu, bądź nieideologii. Ostatnie pole, to pole centralne wskazujące na brak decydującego przesunięcia w kierunku jednej z ideologii. Pierwsze badanie pozwalało wykonać 20 ruchów, drugie 15, oba jednak dokonywały pomiaru przy wykorzystaniu tej samej metodologii i były wyskalowane tak, żeby można było dokonywać pomiędzy nimi analiz porównawczych.

W przypadku badań z 2015 roku zakresy dla poszczególnych pól zostały ustawione zgodnie z następującymi wartościami: a: 20-13, b: 6-0, c: 6:0 (liberalizm); a: 13-6, b: 13-6, c: 4-0 (konserwatywny liberalizm); a: 13-6, b: 4-0, c: 13-6 (socjalny liberalizm); a: 6-0, b: 6-0, c: 20-13 (socjalizm); a: 4-0, b: 13-6, c: 13-6 (socjalny konserwatyzm); a: 6-0, b: 20-13, c: 6-0 (konserwatyzm); a: 10-5, b: 10-5, c: 10-5 (nieideologia). Do zakresów przypisane zostały odpowiednie opisy, które pozwalały ankietowanemu zorientować się jak należy rozumieć wynik jego ankiety. Natomiast w badaniu 2018 roku zakresy zostały dostosowane do nowej aplikacji zbierającej dane oraz 15 pytań zadawanych w miejsce 20. Zakresy w badaniu z 2018 roku zostały ustalone w następujący sposób: $a \geq 11$ (liberalizm); $a \leq 10$, $b \leq 10$, $c < 4$ (konserwatywny liberalizm); $a \leq 10$, $c \leq 10$, $b < 4$ (socjalny liberalizm); $c \geq 11$ (socjalizm); $c \leq 10$, $b \leq 10$, $c < 4$ (socjalny konserwatyzm); $b \geq 11$ (konserwatyzm); a, b, c odpowiednio ≤ 7 , 4, 4 lub 4, 7, 4 lub 4, 4, 7 oraz wynik centralny tj. a, b, c równe 5 (nieideologia). Przeskalowanie zakresów oraz zmiana oprogramowania ankietowego zostały dokonane w sposób nienaruszający założeń metodologicznych leżących u podstaw badania.

Na drugie ze wspomnianych źródeł składają się przede wszystkim raport z badań Fundacji CBOS. Zgodnie z cezurami przyjętymi w niniejszej pracy, wyznaczonych datami badań własnych, analizie poddane zostały wyniki badań z lat 2015-2018. Szczególnie istotne okazały się badania: *Kim są wyborcy, czyli społeczno-demograficzne parytety największych potencjalnych elektoratów*; *Motywy głosowania na poszczególne partie i komitety wyborcze*; *Przepływ elektoratów w wyborach parlamentarnych 2011 i 2015* – wszystkie wskazane badania przeprowadzone zostały w 2015 roku. Ponadto wykorzystane zostały wyniki badania *Historia elektoratu Nowoczesnej* z 2017 roku oraz *Motywy głosowania na partie polityczne* z 2018 roku. Pomocniczo wykorzystywana była również informacja sygnałna GUS *Partie polityczne w 2016* z 2018 roku.

Zestawienie wyników badań własnych z badaniami zewnętrznymi przysporzyło pewnych problemów. W pierwszej kolejności wskazać należy na to, że badania prowadzone przez ośrodki takie jak CBOS mają charakter socjologiczny, a nie politologiczny. Choć pozornie obie nauki znajdują się w tej samej dziedzinie – nauk społecznych, to katalog pytań, na które poszukują odpowiedzi jest w dużej mierze rozłączny. Informacje pozyskiwane od respondentów w analizowanych badaniach ankietowych dotyczyły przede wszystkim danych metryczkowych tj. płci, wieku, wykształcenia, miejsca zamieszkania. Profil społeczno-polityczny w większości badań sprowadzany był do weryfikacji tego jak często ankietowany uczęszcza do kościoła. Zadawane były również pytania dotyczące samookreślenia się na spektrum politycznym (w badaniach CBOS – scenie politycznej) z wykorzystaniem odwołań do modelu liniowego lewica-centrum-prawica.

Zauważyć przy tym należy, że wyniki badań własnych i tych prezentowanych przez CBOS czy GUS pozostają w wysokim stopniu korelacji⁴². Dotyczy to za równo struktury społecznej osób deklarujących chęć oddania głosu na poszczególne partie, jak i deklarowanych pozycji na spektrum politycznym. Zestawienie wyników badań własnych, gdzie ankietowani nie wskazywali własnej pozycji na spektrum, a byli na nim określani w wyniku analizy udzielonych odpowiedzi z deklaracjami czynionymi w trakcie badań CBOS wymagało dokonania interpretacji tych ostatnich. Tym samym tym punkcie prowadzona była klasyczna analiza porównawcza.

Na koniec podkreślić należy, że zestawienie wyników badań własnych z badaniami CBOS i GUS pozwoliło na rozwinięcie podejścia włączającego rozróżnienie na lewicę i prawicę do modelu proponowanego modelu spektrum politycznego. Analiza subiektywnego sposobu postrzegania tej dychotomii przez poszczególne podmioty opisywane w modelu stała się przedmiotem treści ostatniej części niniejszego opracowania.

Wpływ na dyscyplinę i stan wiedzy

Przeprowadzone badania pozwoliły na przeprowadzenie weryfikacji teoretycznych i metodologicznych założeń wypracowanych przez habilitanta dotyczących możliwości stworzenia modelu spektrum politycznego opartego o model trójkąta – w miejsce dotychczas wykorzystywanych modeli liniowych i dwuosiowych. Badania pozwoliły na uporządkowanie polskiego spektrum politycznego w oparciu o zobiektywizowane kategorie analityczne obecne w większości opracowań z zakresu badań nad myślą polityczną – w szczególności co do wizji antropologicznych obecnych w ideologiach konserwatywnej, liberalnej i socjalistycznej. Badania pozwoliły również na włączenie w opis polskiego spektrum politycznego kategorii lewica i prawica, w ujęciu odbiegającym dotychczas stosowanego. Kategorie te nie tu traktowane jako obiektywne punkty odniesienia, przeciwnie jako subiektywne sposoby postrzegania innych podmiotów na spektrum politycznym przez obserwatora wewnętrznego. Takim obserwatorem wewnętrznym w istocie jest każdy wyborca. Włączenie rozróżnienia na lewicę i prawicę w tym nowym ujęciu pozwoliło na zrealizowanie funkcji wyjaśniającej nauki

⁴² Zestawienie wyników prezentowane jest w części pracy poświęconej poszczególnym partiom politycznym.

o polityce, poprzez wskazanie na powody, dla których poszczególne stronnictwa tak a nie inaczej definiują swoich przeciwników politycznych. Dla przykładu wskazano, że oddalony na spektrum politycznym w kierunku liberalizmu Korwin-Mikke postrzega, subiektywnie zarówno PiS, PO jak i PSL jako podobne partie „lewicowe”. Tym czasem główna oś sporu pomiędzy PO i PiS prowadzona na osi konserwatyzm-socjalliberalizm powoduje, że Ci pierwsi są postrzegani, a w ostatnim roku coraz częściej auto identyfikowani jako lewica, natomiast Ci drudzy jako prawica.

Kolejnym elementem rozwijającym stan wiedzy było przeanalizowanie elektoratów poszczególnych stronnictw pod kątem bliskości do poszczególnych koncepcji antropologicznych. To pozwoliło na opisanie spektrum politycznego Polski przy wykorzystaniu parametrów istotnych z punktu widzenia nauki o polityce i w odniesieniu do ustaleń badań nad myślą polityczną. W mniejszym stopniu wykorzystywane były klasyczne dane z metryczki (wiek, płeć, miejsce zamieszkania, czy wykształcenie), które pozostają podstawą analiz socjologicznych. Pozwoliło to na wskazanie miejsca wyborców partii w modelu spektrum oraz relacji między tą pozycją, a pozycją samego stronnictwa. Badania te były regularnie prowadzonymi badaniami przy wykorzystaniu jednej metodologii oraz założeń teoretycznych, które uprzednio uzyskały pozytywne recenzje środowiska naukowego. Badania takie, w tak długim okresie (2015-2018) oraz przy jednolitym aparacie, w badaniach nad polskim spektrum politycznym pozostają rzadkością, a wyniki prac habilitanta wypełniają istotną lukę jaka w tym zakresie pojawiła się po 2015 roku.

W zakresie popularyzacji nauki zaprezentowana została natomiast ankieta (trojkatideologiczny.pl) do samo ewaluacji osób biorących udział w wyborach, bądź zainteresowanych polityką. Zgodnie z informacjami z baz danych serwera ankiety, z testu skorzystało kilkadziesiąt tysięcy osób. Ankieta ta, w odróżnieniu od innych obecnych na rynku (latarnik wyborczy, czy idealog) jest zarówno dostosowana do polskich realiów jak i wynika z ustaleń badań politologicznych.

Podsumowanie

Badania prowadzone w ramach zaprezentowanej wyżej perspektywy teoretycznej oraz zgodnie z przyjętą metodologią pozwoliły na stworzenie kompleksowego modelu polskiego spektrum politycznego, które uwzględnia zarazem partie jak i elektoraty. Wykorzystanie zarówno metod ilościowych jak i jakościowych spowodowało, że model oparty nie sprowadza się jedynie do matematycznego przełożenia wyników ankiet przeprowadzonych wśród polityków, czy wyborców na wykresy schematy. Przyjęta metodologia pozwala na przeprowadzenie badań na styku obszaru jakim jest myśl polityczna oraz system polityczny, a w jego ramach podsystem partyjny.

Wśród najważniejszych ustaleń pracy, prócz prezentacji pełnego modelu spektrum politycznego wskazać można na: wykazanie przechylenie polskiego spektrum politycznego w kierunku rozwiązań socjalnych. Wynikać to może z procesów historycznych jakie zachodziły w Polsce od koniec XX i na przełomie XX i XXI wieku. W szczególności Solidarność, z której narodziła się polska prawica była w dużej mierze ruchem walczącym o polepszenie bytu

robotników oraz nowe rozwiązania socjalne. Przy czym hipoteza ta wymaga dodatkowych – przyszłych – badań z zakresu najnowszej historii polityki oraz jej wpływu na współczesny system polityczny. Kolejny ustaleniem było, wskazywane wielokrotnie wyżej, dokonanie wyjaśnienia subiektywności postrzegania dystynkcji na lewicę i prawicę przez obserwatorów wewnętrznych polskiego (a w istocie każdego) spektrum politycznego. Przedostatnim osiągnięciem było wysunięcie hipotezy, tylko częściowo udowodnionej i wymagającej dalszych badań długookresowych, dotyczącej optymalnej relacji na modelu spektrum stronnictwa i potencjalnego elektoratu w zależności od pozycji ideowych obu elementów klasyfikowanych. Ostatnim zaś hipoteza dotycząca możliwości realizacji funkcji prognostycznej nauki o polityce przy zastosowaniu zaprezentowanego modelu poprzez długookresową obserwację ruchów stronnictw w modelu i określanie kierunków zmian na bazie tych ruchów. Podobnie jak hipoteza dotycząca relacji stronnictwo-elektorat i ta hipoteza dla pełnej weryfikacji wymaga długookresowych badań, które habilitant ma zamiar przeprowadzać.

W tym miejscu przejść można do ostatniej części podsumowania planów wykorzystania osiągnięcia głównego w dalszej pracy badawczej. W momencie oceny wniosku habilitanta, procedowany jest również jego wniosek o finansowanie badań w ramach konkursu MNiSW – Miniatura 3, którego ciągły nabór rozpocząć miał się w pierwszej połowie maja 2019 roku. Wniosek zakłada dofinansowanie budowy narzędzia badawczego do wykorzystania w długookresowych badaniach nad polską sceną polityczną, z możliwością tłumaczenia i modyfikacji ankiet, tak by były one wykorzystywane również w badaniach w ramach innych systemów politycznych. W tym ostatnim zakresie prowadzone były rozmowy z dr Lukaszem Zamęckim, członkiem pierwotnego zespołu sędziów kompetentnych badania z 2015 roku na temat możliwości wykorzystania założeń i aplikacji do badań nad społeczeństwem Hong-Kongu. Co więcej habilitant podjął pracę nad dostosowaniem założeń metodologicznych dla przeprowadzenia badań nad amerykańskim spektrum politycznym – co znalazło wyraz materialny w artykule *American Political Spectrum* opublikowanym w „Polish Journal of Political Science” 2018, nr 4. Przeprowadzenie badań w co najmniej kilku krajach z wykorzystaniem zuniwersalizowanej metodologii i spójnej perspektywie porównawczej otworzy drzwi do prowadzenia analiz porównawczych, które obecnie pozostają utrudnione, w szczególności przez intuicyjne bądź niejednolite postrzeganie tego czym jest lewica, centrum, prawica.

5. Omówienie pozostałych osiągnięć naukowo-badawczych

Habibitant ogłosił drukiem lub współredagował 23 prace wypełniające pełne spektrum działalności wydawniczej poczynając od monografii naukowych, przez rozdziały w monografiach naukowych, artykuły badawcze i recenzyjne w czasopiśmie po raporty z badań. Wśród dorobku publikacyjnego znajdują się również podręczniki kierowane do studentów (*Wstęp do nauki o polityce*) oraz maturzystów podchodzących do egzaminu dojrzałości z zakresu Wiedzy o Społeczeństwie. Łączny dorobek, ze względu na istotny udział w nim monografii oraz dużych partii w książkach pod redakcją przekracza 50 arkuszy wydawniczych (zgodnie z dotychczasowymi przepisami obowiązującymi do 30 września 2018 roku minimalna objętość artykułu wynosiła 0,5 arkusza, tym samym dorobek w ujęciu ilościowym mógłby być przeliczony na ok 100 arkuszy w czasopiśmie). Prace publikowane były takich wydawnictwach m.in. jak: Aspra-JR, Wydawnictwo Wydziału Dziennikarstwa i Nauk Politycznych UW, Fundacja Instytut Nauki o Polityce oraz periodykach: „Społeczeństwo i Polityka”, „Przegląd Europejski”, „Studia Europejskie”, „Studia Wschodnioeuropejskie”, „Polish Journal of Political Science”.

Działalność naukowa do momentu uzyskania stopnia doktora skupiała się przede wszystkim na badaniach nad myślą polityczną oraz metodologią badań nad nią. W tym okresie powstały 2 prace dotyczące myśli politycznej konserwatystów Południa stanów zjednoczonych, w tym opracowanie wyboru tekstów źródłowych pt. *Filozofia polityki Johna C. Calhouna* w wydaniu dwujęzycznym tj. po polsku i po angielsku. Ponadto habibitant ogłosił drukiem rozdział dotyczący demokracji totalitarnej. W tym okresie wydany został również pierwszy artykuł z zakresu rozważań nad istotą dyscypliny naukowej jaką są nauki o polityce (dziś: i administracji) pt. *Dyscyplina nauki o polityce. Status teoretyczny i prawny*. Przed uzyskaniem stopnia doktora habibitant odbył również pierwszy wyjazd studyjny do Hong Kongu. Nie mniej badania dotyczące Jedwabnego Szlaku i udział w badaniach nad społeczeństwem Hong Kongu przypadają już na okres po uzyskaniu doktoratu, co pozostaje wyrazem pogłębienia i rozwinięcia badań.

Działalność naukowa od momentu otrzymania stopnia doktora była znacząco poszerzona tak ilościowo (liczba publikacji) jak i jakościowo (pogłębienie rozważań nad istotą dyscypliny oraz poszerzenie pól badawczych) wyznaczona kilkoma etapami, związanymi z podejmowaniem badań naukowych w wyszczególnionych obszarach. Aktywność badawcza, poza głównym osiągnięciem podzielić można na trzy zasadnicze obszary. **Pierwszym** są badania prowadzone wprost w kierunku wypracowania bazy teoretycznej, metodologicznej oraz zebrania danych ilościowych dla przeprowadzenia analiz, których wyniki prezentowane zostały w publikacji stanowiącej materialny wyraz osiągnięcia głównego. **Drugi** stanowią badania w obszarze teorii, metodologii oraz tożsamości dyscypliny. **Trzecim** zaś badania dotyczące Nowego Jedwabnego Szlaku. W okresie bezpośrednio poprzedzającym złożenie wniosku o wszczęcie procedury, habibitant (kończąc etap badań nad Nowym Jedwabnym Szlakiem) podjął temat analiz systemów politycznych, w szczególności amerykańskiego, czego wyrazem były publikacje w pracy pod redakcją prof. dra hab. Konstantego Adama Wojtaszczyka i prof. dra hab. Wojciecha Jakubowskiego *Społeczeństwo i Polityka*, dotyczące: współczesnych systemów politycznych państw europejskich oraz systemu politycznego

Stanów Zjednoczonych Ameryki. Ponadto wydany został artykuł *American Political Spectrum* („Polish Journal of Political Science” 2018, nr 4) będący próbą przełożenia teorii i metodologii wykorzystanej w pracy nad głównym dziełem na grunt badań nad amerykańskim systemem politycznym.

Łącznie, po uzyskaniu stopnia doktora habilitant podwoił swój dorobek publikacyjny, poszerzył i pogłębił pola badawcze, jak również zrealizował w pełni jeden międzynarodowy grant badawczy oraz pozostaje uczestnikiem grantu uzyskanego z NCBR, pełniąc funkcję zastępcy przewodniczącego Rady Projektu. Ponadto w omawianym okresie habilitant znacząco rozwinął działalność organizacyjną na rzecz uczelni oraz środowiska naukowego, pełniąc funkcję prodziekana ds. naukowych na Wydziale Bezpieczeństwa Narodowego ASzWoj oraz powołując do życia Fundację Instytut Nauki o Polityce.

Spektrum polityczne i jego modelowanie

Wysiłki naukowe dotyczące analiz spektrum politycznego sięgają jeszcze okresu studiów doktorskich na Wydziale Dziennikarstwa i Nauk Politycznych UW. W ich trakcie habilitant wydał, w czasopiśmie „Społeczeństwo i Polityka. Pismo edukacyjne” artykuł pt. *Model sferyczny podziału ideologii*. Odnosił się do wybranych klasyfikacji oraz możliwości stworzenia uniwersalnej klasyfikacji opartej o modelu przestrzennym – wprowadzanym w miejsce dwuosiowych oraz linowego – w którym prócz klasycznych elementów jak socjalizm, liberalizm czy konserwatyzm wyróżnione zostały dwie płaszczyzny: progresywna i zachowawcza. Badania nad ideologiami, a w szczególności doktrynami polityczno-prawnymi kontynuowane były w ramach seminariów doktorskich na Wydziale Prawa i Administracji UW, gdzie pod opieką prof. dra hab. Huberta Izdebskiego przygotowana została rozprawa: *Typologia doktryn polityczno-prawnych*, która zebrala pozytywne recenzje profesorów Andrzeja Antoszewskiego oraz Henryka Olszewskiego. Ustalenia poczynione w pracy poświęconej filozofii prawa i polityki stały się podstawą dla opracowania założeń teoretycznych i metodologicznych dla prowadzenia badań nad polskim spektrum politycznym.

Pierwsze badania ankietowe przeprowadzone zostały w związku z ostatnimi wyborami powszechnymi i prezydenckimi w Polsce. Ich analiza i wnioski wyniesione z badań zostały zaprezentowane w raporcie końcowym (*Raport z badania Trójkąt Ideologiczny*, wyd. 2 uzupełnione, Warszawa 2017). W badania włączony został zespół pracowników naukowych i doktorantów Wydziału Dziennikarstwa i Nauk Politycznych UW: dr Przemysław Biskup, dr Łukasz Zamęcki, Maciej Sadowski, który pełnili funkcję sędziów kompetentnych. W zakresie metodycznego podejścia do badań ilościowych konsultacje prowadzone były Anetą Marcinkowską (CBM Indicator), współautorką z dr hab. Danielem Miderem monografii *Analiza danych ilościowych dla politologów*. Na tym etapie prac stworzona została aplikacja do pobierania danych ilościowych oraz służąca jako narzędzie do autodiagnozy (na wzór latarnika wyborczego, jednak oparte o ustalenia badań z zakresu myśli politycznej). Tym samym wdrożone zostało opracowane i wdrożone narzędzie popularyzujące wyniki badań naukowych. Z aplikacji w czasie obu kampanii 2015 roku skorzystało ponad 10 000 osób, z

czego ponad 4000 pozostawiło pełne rekordy z metryczkami, poddane selekcji przed analizą (odrzucone zostały rekordy niepełne oraz złożone przez osoby niepełnoletnie).

Pierwsza seria badań pozwoliła na wysunięcie nowych hipotez dotyczących sposobu modelowania spektrum politycznego oraz podstaw ideowych jego tworzących. Publiczna prezentacja wyników badań teoretycznych i metodologicznych w tym obszarze dokonana została w trakcie Światowego Kongresu Politologii organizowanego przez IPSA⁴³ w Brisbane (20-25.07.2018) w Australii, gdzie habilitant wygłosił referat pt. *Political Triangle – Model of Political Spectrum*. Referat został pozytywnie przyjęty. Natomiast w trakcie General Conference ECPR odbywającej się w Hamburgu (22-25.08.2018) zaprezentowany został referat *The Road to Auctorization? Redefining Democracy in Poland*, w którym wykorzystane zostały wyniki badań ankietowych prowadzonych w okresie ostatnich kampanii wyborczych w wyborach parlamentarnych i prezydenckich. Referat ten stał się podstawą dla artykułu o tym samym tytule wydanym w czasopiśmie „Studia Europejskie”. Etap ten był najistotniejszym z punktu widzenia rozbudowy metodologii prowadzonych badań oraz publicznej weryfikacji teorii dotychczas stosowanych jako podstawy prowadzenia analiz.

Drugi etap prac polegał na przełożeniu ustaleń dotychczasowych na hipotezy, które ostatecznie zweryfikowane zostały w osiągnięciu głównym przedstawianym do oceny w postępowaniu habilitacyjnym. W trakcie badań drugiego etapu zaprezentowana została praca będąca próbą wyjaśnienia względności postrzegania spektrum politycznego przez obserwatorów zewnętrznych. Był to artykuł *Ty „lewaku”, Ty „faszysto”. O modelowaniu i opisie spektrum politycznego*, „Polish Journal of Political Science” 2017, nr 1. Prace nad tymi tą hipotezą kontynuowane były w ramach analiz prowadzących bezpośrednio do zaprezentowania osiągnięcia głównego. Praca została pozytywnie zrecenzowana przez dr Wojciecha Lewandowskiego. W sensie teorio-poznawczym za ważne osiągnięcie tego etapu należy również uznać wysunięte hipotezy co do optymalnej relacji (w odniesieniu do postaw ideowych funkcjonowania) partii politycznej i jej elektoratu na spektrum politycznym. Natomiast zwieńczeniem prac tego etapu badań było wydanie monografii naukowej łączącej w sobie ustalenia zakresu filozofii prawa i polityki oraz doświadczenie własnych badań empirycznych pt. *Trójkąt ideologiczny. Ku nowemu modelowi spektrum politycznego*, Warszawa 2017.

Trzeci etap badań nad polskim spektrum politycznym związany był z potrzebą modyfikacji aplikacji służącej do zbierania danych z ankiet. Prace w tym zakresie finansowane były przez Fundację Instytut Nauki o Polityce. Nowa platforma wykorzystana została w trakcie badań prowadzonych w czasie kampanii wyborczej, w przededniu wyborów samorządowych w 2018 roku. Wyniki badań z tego okresu zaprezentowane zostały w publikacji *Wybory samorządowe 2018. Raport z badania Trójkąt ideologiczny*, Warszawa 2018.

⁴³ Habilitant pozostaje członkiem IPSA, ECPR oraz do 2017 roku pozostawał członkiem UACES, a w latach 2012-2016 Polskiego Towarzystwa Studiów Brytyjskich – Britannia, gdzie pełnił funkcję członka komisji rewizyjnej.

Opracowanie w takcie powyższych etapów badań podstawy teoretyczne i metodologiczne oraz zebrany materiał analityczny pozwoliły na przystąpienie do prac na publikacją *Polskie spektrum polityczne. Analiza podstaw ideowych*, Warszawa 2019. Głównie osiągnięcie jest tym samym owocem prac trwających nieprzerwanie od wyborów parlamentarnych i prezydenckich 2015 roku.

Teoria, metodologia, tożsamość dyscypliny

Analizy dotyczące tożsamości dyscypliny, teorii oraz metodologii badań podjęte zostały jeszcze w okresie poprzedzającym uzyskanie stopnia naukowego doktora. W zakresie teorii i metodologii wydany został, przywoływany wyżej artykuł dotyczący klasyfikacji ideologii politycznych. W zakresie tożsamości dyscypliny opublikowany został artykuł *Dyscyplina nauk o polityce. Status teoretyczny i prawny*, „Społeczeństwo i Polityka. Pismo edukacyjne” 2013, nr 2. Artykuł ten był głosem w dyskusji w okresie reformy systemu szkolnictwa wyższego, gdy wprowadzane były nowe dyscypliny naukowe do wykazu lektur. Wskazano w nim na sposoby prowadzenia delimitacji pomiędzy poszczególnymi dyscyplinami. Był to również artykuł polemiczny względem tekstów: R. Skarżyński, *Podstawowy dylemat politologii: dyscyplina nauki czy potoczna wiedza o społeczeństwie. O tradycji uniwersytetu i demarkacji wiedzy*, Białystok 2012; W. Jakubowski, Ł. Zamęcki, *Status teoretyczny nauk o polityce publicznej*, „Społeczeństwo i Polityka. Pismo edukacyjne” 2012, nr 3, s. 149–160; J. Woźnicki, *Nowa dyscyplina – „nauki o polityce publicznej” usytuowana w dziedzinie nauk społecznych*, „Nauka” 2012, nr 1, s. 133–151; P. Załęski, *Subdyscypliny empiryczne w naukach o polityce*, „Społeczeństwo i Polityka. Pismo edukacyjne” 2013, nr 3, s. 161–178; R. Szarfenberg, *Nauki o i dla polityki publicznej: podejście teoretyczno-metodologiczne*, rszarf.ips.uw.edu.pl/pdf/npp.pdf, dostęp: 03.2013. Praca została dobrze przyjęta (jest to najczęściej cytowana publikacja autora). W trakcie inauguracji III Kongresu Politologii w Krakowie (22-24 września 2015 r.) cytowała go prof. dr hab. Grażyna Ulicka, co zostało również uwzględnione w publikacji pokonferencyjnej (G. Ulicka, *Dlaczego pytanie o granice politologii jest ważne?*, „Politeja” 2015, nr 36).

Prace zakresu teorii i metodologii kontynuowane były po uzyskaniu stopnia doktora. W związku reformą systemu edukacji i przyjęciem tzw. *Konstytucji dla nauki* opracowane zostały, złożone i przyjęte do druku dwa artykuły naukowe. Pierwszy z nich będący refleksją nad istotą dyscypliny pod rządami nowej ustawy, a w szczególności aktów wykonawczych wydanych na jej podstawie (*Nauka o polityce w świetle ustawy 2.0 i aktów wykonawczych*, „Przegląd Europejski” 2019, nr 3). W artykule postawiona została hipoteza o tym, że w obliczu zmian legislacyjnych nie biorących pod uwagę ustaleń teorii czy nawet filozofii nauki rozdzźwięk pomiędzy rzeczywistością prawną, a praktyką badawczą będzie narastał. Drugi z opublikowanych tekstów (*Polityka-administracja-zarządzanie. Analiza pojęcia*, „Społeczeństwo i Polityka” 2019, nr 1) odnosił się bezpośrednio do problemów związanych z wprowadzeniem w rozporządzeniu nowej nazwy dla dyscypliny oraz co istotniejsze włączenie administracyjne do oceny w jej ramach pola badawczego należącego dotychczas do nauk o administracji (z wyłączeniem prawa administracyjnego) oraz nauk o zarządzaniu (w ujęciu humanistycznym). Dotyczył on sposobu delimitacji pojęć kluczowych, ze względu na poszerzenie pola badawczego.

W obszarze teorii i metodologii istotną pracą było przełożenie ustaleń filozofii nauki Imre Lakatosa na grunt nauki o polityce. Filozofia naukowych programów badawczych jako stworzona w odpowiedzi na niedostatki propozycji Carla Poppera oraz ahistorycyzm Thomasa Khuna nie znalazła (podobnie jak filozofia anarchizmu filozoficznego) dotychczas podatnego gruntu u teoretyków politologii. Naukowe programy badawcze wskazują na rozwiązanie dotyczące budowy systemu metateorii nieposiadające (parafrazując Hayeka, gdy mówił on o libertarianizmie – esej „Dlaczego nie jestem konserwatysta”) „posmaku fabrykatu i środka zastępczego” jakim jest koncepcja wieloparadygmatyczności. Pojawiła się ona jako godzący w samo sedno paradygmatu (jednego w jednym czasie i zastępowalnego jedynie w przypadku zdarzenia określanego jako rewolucja naukowa) środek będący odpowiedzią na niezgodność filozofii Kuhna z praktyką życia naukowego. Koncepcja konkurujących ze sobą i rozwijających się na zasadzie podważania i ewolucji założeń własnych naukowych programów badawczych, w odróżnieniu od koncepcji paradygmatu odzwierciedla praktykę, w szczególności nauk społecznych. Recepcja filozofii Lakatosa na grunt nauki o polityce zaprezentowana została w rozdziale – *Programy badawcze w naukach o polityce*, w: *Spółczesność i Polityka. Podstawy nauk politycznych*, red. K.A. Wojtaszczyk, W. Jakubowski, tom 1, cz. 1. W pracy wykorzystane zostały również ustalenia teoretyków nauki o polityce takich jak David Marsh i Gerry Stoker (*Theory and Methods in Political Science*, New York 2010), Heather Savigny i Lee Mardsen (*Doing Political Science and International relations. Theories in Action*, New York 2011), Colin Hay (*Political Analysis. A Critical Introduction*). Nadmienić należy również, że w okresie bezpośrednio poprzedzającym uzyskanie stopnia naukowego doktora, habilitant w trakcie wizyty studyjnej w Chinach wygłosił gościnny wykład dotyczący wpływu filozofii Kuhna na teorię nauki o polityce – *Kuhnian Impact on Political Theory. How to Overcome It with Methodology of Scientific Research Programmes*, University International College, Zhuhai, Chiny (10.11.2015). Natomiast pierwszym publicznym wystąpieniem podejmującym kwestię naukowych programów badawczych był referat wygłoszony na międzynarodowej konferencji w Poznaniu – *Research Programmes or Paradigms?* (21.10.2014). Tym samym prace w tym zakresie prowadzone były w długiej perspektywie czasu.

Największym osiągnięciem w zakresie prac teoretycznych i dotyczących tożsamości dyscypliny jest wydana w 2018 roku praca *Wstęp do nauki o polityce*, będąca autorskim spojrzeniem na podstawowy wykład nauki o polityce habilitanta. Praca stara się łączyć najatrakcyjniejsze ustalenia polskich metodologów i teoretyków jak prof. dra hab. Franciszka Ryszki i uznanych w Polsce teoretyków zagranicznych jak Steven Lukes z nieobecnymi w dużej mierze w krajowym obrocie naukowym (a przynajmniej nie tak popularnymi) autorami jak wskazani wyżej oraz Timothy V. Kaufman-Osborn (*Dividing the Domain of Political Science. On the Fetishism of Subfields*, „Polity” 2006, tom 38, nr 3; *Political Theory as Profession and as Subfield?*, „Political Research Quarterly” 2010, tom 63, nr 3). Praca powstawała etapami na przestrzeni lat 2016-2018. W pierwszym etapie przygotowana została jako skrypt nieprzeznaczony do druku, jednak poddany recenzji przez profesorów Mirosława Karwata oraz Tadeusza Klementewicza. W roku akademickim 2016/2017 praca wykorzystywana była w dwóch uczelniach akademickich (Akademia Sztuki Wojennej oraz Uniwersytet Warszawski) w trakcie zajęć propedeutycznych z zakresu nauki o polityce. Uwagi

studentów pozwoliły dopracować ostateczną wersję publikacji, która została pozytywnie przyjęta w recenzji profesora Konstantego Adama Wojtaszczyka. Publikacja została rozesłana do ponad 20 profesorów zajmujących się teorią i propedeutyką nauk o polityce. Wśród nich pozytywnie odebrana została m.in. w środowisku Warszawskim przez profesora Wojciecha Jakubowskiego, a w środowisku krakowskim przez profesor Barbarę Kraus-Mozer, która przesłała w odpowiedzi na przekazaną książkę uprzejmy list (e-mail).

Wizja nauki o polityce (konsekwentnie w liczbie pojedynczej) przedstawiona w publikacji zakłada podejście monistyczne, gdzie (wykorzystując ujęcie Kaufmana-Osborna) wydzielić można 4 podstawowe subdyscypliny: naukę o polityce w wąskim rozumieniu (ang. *Comparative Politics*, które nie może być sprowadzone do prostej analizy porównawczej), międzynarodowe stosunki polityczne, myśl polityczną oraz teorię. W pracy rozwinięte zostały wątki dotyczące naukowych programów badawczych nauki o polityce. Wprowadzona została również koncepcja badań intersubdyscyplinarnych (konstruowanych na wzór interdyscyplinarnych) prowadzonych w poprzek subdyscyplin nauki o polityce. Takim badaniem są np. badania europeistyczne łączące elementy właściwie wszystkich subdyscyplin nauki o polityce. Wartościowym teorio-poznawczym ujęciem jest również wprowadzenie w pracy rozróżnienia (na wzór język prawnego i prawniczego) podziału na język polityczny – wypowiedzi politycznych i język politologiczny – opisu naukowego. Podział taki pozwala na oddzielenie debat prowadzonych w obrębie doktryn politycznych i walki politycznej od analiz opartych o teorie naukowe i język analityczny (meta język).

Praca jej obecnym kształcie wykorzystywana była w trakcie zajęć na Uniwersytecie Warszawskim w roku akademickim 2018/2019. Planowane jest jej wydanie w formie zmienionej i w nowej redakcji językowej.

W zakresie działalności z obszaru propedeutyki nauki o polityce habilitant uczestniczył w procedurze opracowania założeń i treści wniosku⁴⁴ projektowego o finansowanie zadania w ramach konkursu unijnego z Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój (POWER). W ramach projektu realizowanego przez konsorcjum Uniwersytetu Warszawskiego, Fundację Instytut Nauki o Polityce⁴⁵, Fundację Dziecięcy Uniwersytet Ciekawej Historii oraz Dom Kultury Praga habilitant będzie prowadził zajęcia m.in. z zakresu wiedzy o społeczeństwie z wykorzystaniem materiałów opisanych wyżej. W ramach projektu objął również funkcję Zastępcy Przewodniczącego Rady Projektu.

Nadmienić należy przy tym, że habilitant podejmuje regularne działania na rzecz rozwoju i pogłębienia wiedzy oraz świadomości teoretycznej przez uczestnictwo w panelach

⁴⁴ Przy pisaniu wniosku pomocne było doświadczanie habilitanta w zakresie samej oceny wniosków konkursowych. Habilitant na dzień złożenia wniosku pozostaje ekspertem Komisji Europejskiej w zakresie opiniowania wniosków badawczych (numer ID: EX2018D331487) z obszarów: Horizon 2020 (including Euratom programme), ERASMUS+, EUROPE FOR CITIZENS, CREATIVE EUROPE, EU AID VOLUNTEERS, Education, Audiovisual and Culture Executive Agency (EACEA), Justice Programme (2014-2020) oraz ekspertem Narodowego Instytutu Wolności w zakresie oceny wniosków Programu Rozwoju Organizacji Obywatelskich (PROO).

⁴⁵ Habilitant pełni funkcję prezesa zarządu Fundacji Instytut Nauki o Polityce od 2017 roku.

IPSA organizowanych przez Research Committee 01 – Concepts and Methods (referat w 2018 roku w ramach panelu: New Concepts and Measures for the Study of Domestic Politics), czy też uczestnictwo w warsztatach i kursach. W tym ostatnim zakresie habilitant zasiadał w radzie programowej warsztatów *Overtaking Crisis: How can we do it?* Organizowanych przez Instytut Europeistyki (UW) we współpracy z siecią naukową Team Europe oraz brał udział w szkoleniu *Introduction to Social Research Methods* organizowanym przez University of Edinburgh, za pośrednictwem platformy szkoleniowej edx.

Nowy Jedwabny Szlak

Prace badawcze dotyczące Chin, a w szczególności okręgów autonomicznych Makau i Hong-Kongu, a następnie inicjatywy OBOR (*One Road One Belt*) rozpoczęte zostały jeszcze w okresie poprzedzającym bezpośrednio uzyskanie stopnia naukowego doktora. W roku 2015, w trakcie wizyty studyjnej w Hong-Kongu, Makau i Shenzen wraz z doktorem Łukaszem Zamęckim habilitant prowadził badania oraz wygłosił dwa gościnne wykłady, z których jeden, wygłoszony na Uniwersytecie w Makau dotyczył zaangażowania Chin w Europie środkowo-wschodniej, w kontekście inicjatywy OBOR.

Już po uzyskaniu stopnia naukowego doktora kontynuowane były prace badawcze w Hong-Kongu i Makau. W trakcie wyjazdu studyjnego w 2016 roku przeprowadzone zostały badania focusowe na Hong-Kong Baptist University oraz Hong-Kong University dotyczące poziomu demokratyczności w regionie autonomicznym. Ponadto przeprowadzone zostały wywiady pogłębione z przedstawicielami nacjonalistycznych (proniepodległościowych) partii Hong-Kongu.

Istotnym elementem prac badawczych w oparciu o współpracę międzynarodową i nad Nowym Jedwabnym Szlakiem było uzyskanie i realizacja zespołowego grantu, przyznanego przez The Institute of European Studies of Macau zatytułowany *Cooperation between PRC and Eastern Europe under 16+1 formula and the New Silk Road Project*. Realizowany był on w latach 2016-2017 i został pozytywnie rozliczony oraz zakończony poprzez dostarczenie opracowania merytorycznego do podmiotu udzielającego grantu.

Niejako podsumowaniem zaangażowania w prace badawcze nad nowym Jedwabnym Szlakiem i jego wpływem na była analiza inicjatywy OBOR ujmująca ją jako element Chińskiego Soft Power. W trakcie badań przeanalizowana została możliwość projekcji Chińskiego soft power na państwa szlaka i pasu. Ponadto zestawione zostały ze sobą (dokonana została analiza porównawcza) *American*, *European* i *Chinnese Dream* jako trzech różnych wizji antropologicznych stojących u podstaw trzech różnych sposobów budowania i projekcji *soft power*. Wyniki prac własnych zostały skonfrontowane z opinią środowiska naukowego poprzez wygłoszenie referatu *OBOR a Step Toward Chinese Soft Power* w trakcie konferencji *Euroasia 2.0 Clash or Cooperation* organizowanej przez Uniwersytet Warszawski wraz z Sichuan University (14.06.2018). Efektem materialnym, finalizującym prace nad inicjatywą OBOR była publikacja artykułu *OBOR and soft power*, („Polish Journal of Political Science” 2018, nr 2).

Działalność organizacyjna

Doświadczenie zdobyte w wieloletniej pracy w jednostce organizacyjnej powołanej do obsługi działalności naukowej WDiNP UW oraz praktyczne doświadczenie opracowywania wniosków oceny wykorzystywane było przez habilitanta po 2016 roku w trakcie pełnienia przez niego funkcji Prodziekana ds. naukowych WBN ASzWoj (pierwszej rocznej kadencji, roku akademickiego 2016-2017). W trakcie pierwszej kadencji, następującej bezpośrednio po zniesieniu Akademii Obrony Narodowej i ustanowieniu Akademii Sztuki Wojennej habilitant zorganizował na Wydziale Bezpieczeństwa Narodowego biuro obsługi badań, złożone z dwóch pracowników – kierownika oraz pracownika administracyjnego. Wraz z tą jednostką organizacyjną brał udział w przygotowaniu wniosku restrukturyzacyjnego do MNiSW, którego celem było powołanie nowych pracowni badawczych dla wydziału oraz rozwój potencjału badawczego. Wniosek uzyskał finansowanie. Kolejnym elementem była praca nad wnioskiem wydziałowym składanym w ramach konkursu Dialog, na projekt dotyczący tożsamości dyscypliny nauki o bezpieczeństwie. Habilitant został wyznaczony jako menadżer tego projektu. Projekt uzyskał finansowanie. Kolejnymi dotacjami jakie zostały pozyskane przy udziale pracy habilitanta i powołanej jednostki organizacyjnej to: dotacja na organizację cyklu konferencji z MNiSW, dotacja na rozwój czasopisma „Security and Defence Quarterly”. Wszystkie wnioski były skuteczne. Łącznie w trakcie krótkiej, rocznej kadencji udało się pozyskać środki na ponad 3 000 000 złotych, tylko dla Wydziału Bezpieczeństwa Narodowego, ASzWoj.

Habilitant brał również udział przy opracowywaniu ankiety ewaluacyjnej Wydział Bezpieczeństwa Narodowego Akademii Sztuki Wojennej, w trudnej sytuacji organizacyjno-prawnej, jako że uczelnia przeszła gruntowną restrukturyzację i duża część kardy została przeniesiona na inne wydziały bądź zmieniona w ogóle miejsce zatrudnienia. WBN ASzWoj został oceniony najwyżej ze wszystkich jednostek organizacyjnych nowo powołanej Akademii.

Praca habilitanta nie ograniczyła się jedynie do budowy biura projektowego oraz udziału przy pozyskiwaniu grantów i dotacji. Z polecenia dziekana powołał on zespół wydziałowy do przeprowadzenia reformy programów dydaktycznych. Prace zespołu zakończyły się opracowaniem nowych programów, które przywracały klasyczny system edukacji od przedmiotów ogólnych i propedeutycznych na roku pierwszym (wstęp do nauki o polityce, filozofia, socjologia i psychologia, historia) przez przedmioty specjalizacji i fakultatywne, uzupełnione „lektoriami” tj. zajęciami poświęconymi na omawianie lektur (nie wyborów tekstów) oraz pracą roczną poprzedzającą pisanie licencjatu.

Habilitant brał również udział w rozmowach z MNiSW oraz przedstawicielami Kings College w Londynie na temat projektu powołania filii Wydziału w Londynie. Program zakładał powołanie ośrodka studiów polskich z anglojęzycznym kursem z zakresu nauk o polityce w Londynie. W ramach prac organizacyjnych opracowany został nowy program kształcenia, zaplanowany został budżet oraz dokonana analiza prawna przedsięwzięcia. Zaawansowane rozmowy prowadzone przy udziale ambasady w Londynie nie zostały jednak zakończone sukcesem.

Drugim istotnym osiągnięciem organizacyjnym było założenie w 2017 roku Fundacji Instytut Nauki o Polityce, która wspiera działania naukowe oraz edukacyjne w tym m.in. wspiera organizację Olimpiady Wiedzy o Bezpieczeństwie i Obronności, finansuje serię

monografii studencko-doktoranckich, prowadzi wydawnictwo naukowe, realizuje projekty badawcze i edukacyjne finansowane przez NCBR, MNiSW oraz ze środków własnych.

W ramach pracy w Fundacji habilitant przygotował samodzielnie lub w zespole projektowym kilkanaście wniosków projektowych. Wśród nich największym sukcesem było pozyskanie środków w ramach konsorcjum Uniwersytet Warszawski, Fundacja Instytut Nauki o Polityce, Fundacja Dziecięcy Uniwersytet Ciekawej Historii, Dom Kultury Praga z NCBR na realizację projektu w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój. Ponadto uzyskano dofinansowanie z MNiSW na dwa lata, na rozwój czasopisma „Polish Journal of Political Science”. Na rozpatrzenie czeka wniosek zespołowy złożony w ramach Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki dotyczący filozofii politycznej Jeffersona. Łącznie w pierwszym roku funkcjonowania Fundacji udało się pozyskać ponad 1 000 000 złotych na projekty edukacyjne oraz popularyzujące naukę.

Ponadto, korzystając z doświadczenia w organizacji wydawnictwa oraz biura projektowego, habilitant zorganizował w ramach Fundacji wydawnictwo naukowe, które w pierwszym wydaje obecnie 3 serie wydawnicze: Monografie Fundacji Instytutu Nauki o Polityce (w jej ramach ukazały się publikacje autorów z polskich uczelni: UW, ASzWoj, oraz autorów zagranicznych), Biblioteka Dydaktyczna, Prace Studencko-Doktoranckie. Wydawnictwo prowadzi również ww. czasopismo „Polish Journal of Political Science” oraz regularnie publikuje raporty z badań.

Autorskim projektem badawczym realizowanym w ramach fundacji jest cykliczne badanie okółwyborcze *Trójkąt ideologiczny*, które zostało pisane w części zasadniczej autoreferatu. Ponadto habilitant zorganizował zespół badawczy złożony z naukowców, studentów i praktyków (osób realnie rozliczających środki partii politycznych), który ma za zadanie do końca semestru opracować pierwszy raport dot. finansowania partii politycznych oraz danych uwidacznianych w sprawozdaniach corocznych z lat 2000-2017. Zespół jest załączkiem działu think-tank, na którego organizację złożony został wniosek w ramach działania PROO, priorytet 4, Narodowego Instytutu Wolności (wniosek: *Instytut Nauki o Polityce na rzecz Szkolnictwa Wyższego i Społeczeństwa Obywatelskiego*).

Wśród prac organizacyjnych złożone zostały również wnioski o finansowanie rozwoju działu doradztwa eksperckiego skierowanego do środowiska naukowego. Dział ten ma być finansowany w pierwszych latach na podstawie dotacji PROO, priorytet 3, Narodowego Instytutu Wolności (wniosek: *Wolna nauka stworzenie platformy dialogu i debaty eksperckiej*). Fundacja w ramach działalności w tym obszarze oferować będzie pomoc w zwiększeniu widoczności, obsługę indywidualną i instytucjonalną w zakresie składania i procedowania wniosków grantowych oraz serwisu w przypadku uzyskania finansowania. Organizacji działu towarzyszyć będzie rozwój monitoringu zmian legislacyjnych oraz aktywne występowanie jako rzecznik interesu środowiska naukowego w relacjach z instytucjami administracji państwowej.

Ostatni elementem rozwoju instytucjonalnego, jaki został wypracowany przy udziale habilitanta jest opracowanie kompleksowej strategii rozwoju Fundacji jako działającej na rzecz środowiska naukowego, wspierania instytucji badawczych tam gdzie mają wymóg lub potrzebę uzyskania transferu doświadczeń i wiedzy z sektora trzeciego oraz przedsiębiorców. Plan rozwoju stał się podstawą aplikacji o środki PROO, priorytet 1a, Narodowego Instytutu

Wolności (wniosek: Rozwój w działaniu - wsparcie działalności statutowej i wzmocnienie instytucjonalne Fundacji Instytut Nauki o Polityce).

Praca organizacyjna habilitanta pozwoliła zbudować stabilne podstawy dla funkcjonowania Instytutu wspierającego działania uczelni oraz środowisko naukowe, jak i prowadzącego własną działalność naukową i edukacyjną. W chwili obecnej Fundacja wśród partnerów stałych lub projektowych posiada takie podmioty jak: Google, PGNiG, Ministerstwo Energii, Réseau Cités des Métiers, Lifelong Learning Platform, Komitet Olimpiady Wiedzy o Bezpieczeństwie i Obronności Projektantki Sukcesu, StartHub Poland.

